

ไม่ตระหนักก็ได้^๑ สอดคล้องกับความหมายที่ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางวาจาของเจตคติการที่บุคคลกล่าวว่าเขามีความเชื่อหรือความรู้สึกอย่างไรนั้นเป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลนั้นดังนั้นการวัดความคิดเห็นของบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้^๒ สอดคล้องกับความหมายที่ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกซึ่งวิจรรย์ญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งความคิดเห็นมีลักษณะที่แคบกว่าทัศนคติในขณะที่ทัศนคติเป็นสิ่งที่แสดงภาพความรู้สึกทั่วไปเกี่ยวกับสิ่งต่างๆแต่ความคิดเห็นจะอธิบายเหตุผลเฉพาะ^๓ สอดคล้องตามราชบัณฑิตสถานที่ว่า ความคิดเห็นหมายถึงเป็นข้อพิจารณาเห็นว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญาและความคิดประกอบถึงแม้ว่าจะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไปก็ตาม^๔ สอดคล้องกับความหมายที่ว่า ความคิดเห็นเป็นความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่เป็นลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเช่นเดียวกับทัศนคติซึ่งกล่าวโดยทั่วไปคนเราจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปและความคิดเห็นก็เป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ^๕ สอดคล้องกับความหมายที่ว่า ความคิดเห็นมีหลายความหมายได้แก่ ๑) ความเชื่อทัศนคติการพิจารณาหรือการวินิจฉัยหรือการประเมินผลอย่างมีรูปแบบในใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ๒) ความเชื่อที่มีน้ำหนักมากกว่าความรู้สึกในใจและมีน้ำหนักน้อยกว่าความรู้สึกที่แท้จริงหรือมุมมองที่เกิดขึ้นทั่วไป ๓) การแสดงออกถึงการพิจารณาหรือคำแนะนำอย่างมีรูปแบบโดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญหรือการแสดงออกเช่นการตัดสินใจการพิจารณาดีหรือการวินิจฉัยอย่างมีรูปแบบด้วยเหตุผลกฎหมายหรือหลักเกณฑ์ที่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจที่มีกฎหมายรองรับ^๖ สอดคล้องกับความหมายที่ว่า ความคิดเห็นคือความพร้อมทางด้านจิตใจที่จะตอบสนองต่อบุคคลสถานการณ์วัตถุและความคิดเห็นโดยมีลักษณะที่คงที่แน่นอนซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้และมีรูปแบบการตอบสนองอย่างเดียวกัน^๗

^๑ จำลอง เงินดี, เอกสารคำสอนวิชาจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒.

^๒ บุญเรียง ขจรศิลป์, วิจัยการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : พิชายพริตติ้ง, ๒๕๓๔), หน้า ๗๘.

^๓ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

^๔ ราชบัณฑิตสถาน, พจนานุกรมสังคัมวิทยาอังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๖.

^๕ สุชา จันทรเฒ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

^๖ Anonymus, Merriam-Webster's Collegiate Dictionary, 10th ed., (Merriam-Webster incorporated :Mussachusetts, 1996), pp. 12-15.

^๗ Luthans Freeman, Organization Behavioral, 7th ed., (Singapore : McGraw-Hill, 1995), p. 609.

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความคิดเห็นไว้หลายความหมาย^๔ ได้แก่

๑) ความหมายทั่วไปหมายถึงความเชื่อความคิดเห็นข้อพิจารณาความรู้สึกรู้สึกหรือทัศนคติที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์อย่างแน่นอนและยังขาดน้ำหนักทางเหตุผลหรือการวิเคราะห์หรือกล่าวกว้างๆได้ว่ามีความเป็นไปได้มากกว่าความรู้

๒) ความหมายเฉพาะหมายถึงการพิจารณาหรือการวินิจฉัยอย่างมีแบบแผนจากแหล่งข้อมูลหรือบุคคลที่เชื่อถือได้

๓) ความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion) หมายถึงการพิจารณาหรือข้อวินิจฉัยรวมๆของกลุ่มคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรือข้อเท็จจริง

สรุปได้ว่าความคิดเห็นหมายถึงการแสดงออกทางด้านความรู้สึกหรือความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งด้วยการพูดหรือการเขียนโดยมีอารมณ์ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมในขณะนั้นเป็นพื้นฐานของการแสดงออกซึ่งอาจจะถูกต้องหรือไม่ก็ได้แล้วแต่บุคคลจะแสดงความคิดเห็นออกมารวมทั้งอาจจะได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้ความคิดเห็นนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของความคิดเห็นและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆผู้วิจัยสังเคราะห์ประมวลผลแนวคิดหลักในเรื่องความคิดเห็น เพื่อศึกษาถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของความคิดเห็น

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
จำลอง เงินดี, (๒๕๓๗, หน้า ๒)	ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
บุญเรียง ขจรศิลป์, (๒๕๔๖, หน้า ๗๘)	การแสดงออกทางวาจาของเจตคติการที่บุคคลกล่าวว่าเขามีความเชื่อหรือความรู้สึกอย่างไร
ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, (๒๕๓๗, หน้า ๒๕)	การแสดงออกซึ่งวิจรรย์ญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖, หน้า ๒๓๖)	เป็นข้อพิจารณาเห็นว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญาและความคิดประกอบ
สุชา จันทรธอม, (๒๕๔๙, หน้า ๑๐๓-๑๐๔)	ความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่เป็นลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเช่นเดียวกับทัศนคติ
Anonymus (1996 pp.12-15)	ความเชื่อทัศนคติการพิจารณาหรือการวินิจฉัยหรือการประเมินผลอย่างมีรูปแบบในใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ๒) ความเชื่อที่มีน้ำหนักมากกว่า

^๔ Mary L. Good, *Integrating the Individual and the Organization*, (New York : Wiley, 2010),

	ความรู้สึกในใจและมีน้ำหนักน้อยกว่าความรู้สึกที่แท้จริงหรือมุมมองที่เกิดขึ้นทั่วไป๓) การแสดงออกถึงการพิจารณาหรือคำแนะนำอย่างมีรูปแบบ โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญหรือการแสดงออกเช่นการตัดสินใจการพิจารณาคดีหรือการวินิจฉัยอย่างมีรูปแบบด้วยเหตุผลกฎหมายหรือหลักเกณฑ์ที่ขึ้น
Luthans Freeman (1995 p. 609)	ความพร้อมทางด้านจิตใจที่จะตอบสนองต่อบุคคล สถานการณ์วัตถุและความคิดเห็น
Mary L. Good (2006 p.17)	๑) ความหมายทั่วไปหมายถึงความเชื่อความคิดเห็นข้อพิจารณาความรู้สึกหรือทัศนคติที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์อย่างแน่นอนและยังขาดน้ำหนักทางเหตุผลหรือการวิเคราะห์หรือกล่าวกว้างๆได้ว่าเป็นไปได้มากกว่าความรู้ ๒) ความหมายเฉพาะหมายถึงการพิจารณาหรือการวินิจฉัยอย่างมีแบบแผนจากแหล่งข้อมูลหรือบุคคลที่เชื่อถือได้ ๓) ความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion) หมายถึงการพิจารณาหรือข้อวินิจฉัยรวมๆของกลุ่มคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรือข้อเท็จจริง

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่ามีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้หลายท่าน ดังนี้ มีนักวิชาการได้กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นเพียงการแสดงออกที่เกิดจากความรู้สึกภายในต่างๆซึ่งความรู้สึกภายในนั้นอาจเป็นเพียงเจตคติหรือความเชื่อหรือความนิยมหรือถ้าจะกล่าวในลักษณะของพฤติกรรมในแง่ของจิตวิทยาก็กล่าวได้ว่าเจตคติความเชื่อความนิยมเป็นพฤติกรรมภายในที่ไม่มีผู้ใดสังเกตหรือทราบได้นอกจากตัวของเขาผู้นั้นแต่ความคิดเห็นพฤติกรรมภายนอกที่ผู้อื่นสามารถสังเกตหรือทราบได้อย่างชัดเจนดังนั้นคนที่มีเจตคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมอย่างหนึ่งแต่ถ้าเขาไม่แสดงความคิดเห็นออกมาก็จะไม่มีผู้ใดทราบได้เลยว่าเขามีเจตคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมเช่นใด^๔ สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นนั้นถูกจัดว่าเป็นส่วนที่มนุษย์ได้แสดงออกมาโดยการพูดหรือการเขียนมนุษย์นั้นจะพูดจากใจจริงพูดตามสังคมหรือพูดเพื่อเอาใจผู้ฟังก็ตามแต่เมื่อพูดหรือเขียนออกไปแล้วก็ทำให้เกิดผลได้คนส่วนใหญ่มักจะถือว่าสิ่งที่มนุษย์แสดงออกมา

^๔ กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๔-๑๗๕.

นั่นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงจิตใจ^{๑๐} สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติเราไม่สามารถแยกความคิดเห็นและทัศนคติออกจากกันได้เพราะความคิดเห็นมีลักษณะคล้ายทัศนคติแต่ความคิดเห็นแตกต่างจากทัศนคติตรงที่ทัศนคตินั้นเป็นความพร้อมทางจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อาจแสดงออกมาได้ทั้งคำพูดและการกระทำทัศนคติไม่เหมือนกับความคิดเห็นตรงที่ไม่ใช่สิ่งเร้าที่จะแสดงออกอย่างเปิดเผยหรือตอบสนองอย่างตรงๆและลักษณะของความคิดเห็นไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ^{๑๑} สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะการพูดหรือการเขียนซึ่งในการแสดงออกนี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ประสบการณ์และพฤติกรรมระหว่างบุคคลก่อนที่จะมีการตัดสินใจแสดงออกซึ่งการแสดงออกนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากผู้อื่นก็ได้^{๑๒} สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับคืออย่างผิวเผินก็มีอย่างลึกซึ้งก็มีสำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคตินั้นเป็นความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและติดตัวไปเป็นเวลานานเป็นความคิดเห็นทั่วไปไม่เฉพาะอย่างและมีอยู่เป็นเวลานานสั้นเรียกว่าความคิดเห็นเป็นความคิดเห็นประเภทหนึ่งที่ไม่ตั้งอยู่บนรากฐานของพยานหลักฐานที่เพียงพอแก่การพิสูจน์มีความรู้แห่งอารมณ์น้อยและเกิดขึ้นได้ง่ายแต่ก็สลายตัวเร็ว^{๑๓} สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า การสำรวจความคิดเห็นเป็นการศึกษาความรู้สึกของบุคคลกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่ละคนจะแสดงความเชื่อและความรู้สึกใดๆออกมาโดยการพูดการเขียนเป็นต้นการสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายต่างๆการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือการเปลี่ยนแปลงระบบงานรวมทั้งในการฝึกหัดทำงานด้วยเพราะจะทำให้การดำเนินงานต่างๆเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นไปตามความพอใจของผู้ร่วมงาน^{๑๔} สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้านความรู้สึกสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นความรู้สึกเชื่อถือที่ไม่ได้อยู่บนความแน่นอนหรือความจริงแต่ขึ้นอยู่กับจิตใจบุคคลจะแสดงออกโดยมีข้ออ้างหรือการแสดงเหตุผลสนับสนุนหรือปกป้องความคิดเห็นนั้นความคิดเห็นบางอย่างเป็นผลของการแปลความหมายของข้อเท็จจริงขึ้นอยู่กับคุณสมบัติเฉพาะตัวของแต่ละคนเช่นพื้นฐานความรู้ประสบการณ์ในการทำงานสภาพแวดล้อมและมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญการแสดงความคิดเห็นอาจจะได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้^{๑๕} สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ทั้งความคิดเห็นและทัศนคติเป็นเรื่องของการแสดงออกของแต่ละบุคคลต่อประชาธิปไตยทั่วไปต่อขนบธรรมเนียมประเพณี

^{๑๐} นพมาศ ธีรเวคิน, **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๙๙.

^{๑๑} สุชา จันทรเฒและสุรางค์ จันทรเฒ, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๔.

^{๑๒} สุพัทธา สุภาพ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๒.

^{๑๓} อุทัย หิรัญโต, **สังคมวิทยาประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๘๐-๘๑.

^{๑๔} Fled M.P. man, **Psychology in the Industrial Environment**, (London : Butterworth and Co., Ltd., 1971), p.3.

^{๑๕} Hur lock E., **Adolescent Development**, (New York : McGraw-Hill Book, 1995), pp. 155-158.

และการแสดงออกทางความคิดเห็นในรูปที่เกี่ยวกับตัวเขาและได้กล่าวต่อไปอีกว่าคำว่าความคิดเห็นนั้นจะ
ใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการลงความคิดเห็น (Judgment) และความรู้ (Knowledge) ในขณะที่ทัศนคตินั้นมักใช้
กันมากในเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้สึก (Feeling) และ ความชอบพอ (Preference) ท้ายที่สุดเขาได้สรุปว่าเรา
มักใช้คำว่าความคิดเห็นมากกว่าทัศนคติ^{๑๖}

สรุปได้ว่าความคิดเห็นเป็นการแสดงออกมาซึ่งการตัดสินใจจากการประเมินค่าหรือทัศนะ
เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งในการแสดงออกมานี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ประสบการณ์และ
พฤติกรรมระหว่างบุคคลเป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาและประเมินค่าก่อนที่มีการตัดสินใจแสดงออกซึ่ง
การแสดงออกความคิดเห็นนี้อาจจะเป็นในทางเห็นด้วยหรือไม่ก็ได้ในบางสภาพการณ์ความคิดเห็นอาจจะ
อยู่ในลักษณะเห็นด้วยมากหรือเห็นด้วยน้อยความคิดเห็นไม่ถาวรและมีการเปลี่ยนแปลงได้โดยง่ายและ
ความคิดเห็นย่อมได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ

จากแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆผู้วิจัยสังเคราะห์
ประมวลผลแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น เพื่อศึกษาถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมโครงการ
หมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุป
ได้ตามตารางที่ ๒.๒

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยดังต่อไปนี้ ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, (๒๕๒๗, หน้า ๑๗๔-๑๗๕)	ความคิดเห็นเป็นเพียงการแสดงออกที่เกิดจาก ความรู้สึภายในต่างๆ
นพมาส ชีระเวคิน, (๒๕๓๗, หน้า ๙๙)	ความคิดเห็นนั้นถูกจัดว่าเป็นส่วนที่มนุษย์ได้แสดง ออกมาโดยการพูดหรือการเขียน
สุชา จันทรเอน และสุรางค์ จันทรเอน, (๒๕๒๐, หน้า ๑๐๔)	ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติเราไม่สามารถ แยกความคิดเห็นและทัศนคติออกจากกันได้
สุพัตรา สุภาพ, (๒๕๔๕, หน้า ๑๓๒)	ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่ม คนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะการพูดหรือการ เขียน
อุทัย หิรัญโต, (๒๕๒๙, หน้า ๘๐-๘๑)	ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับคืออย่างผิวเผินก็มี อย่างลึกซึ้งก็มีสำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคตินั้น เป็นความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและติดตัวไปเป็น เวลานาน
Fled M.P. man[1971 p. 3]	การสำรวจความคิดเห็นเป็นการศึกษาความรู้สึกของ บุคคลกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

^{๑๖} Nunally Jum C., **Test and Measurements Assessment and Prediction**, (New York :

NunallyJum C. [1950 p. 285]	ทั้งความคิดเห็นและทัศนคติเป็นเรื่องของการแสดงออกของแต่ละบุคคลต่อประชาธิปไตยทั่วไปต่อชนบธรรมเนียมประเพณี
-----------------------------	---

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาทมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนหรือสังคม ดังนั้น การศึกษาถึงบทบาทที่ถูกกำหนดขึ้นของคนกลุ่มคนจึงมีความจำเป็นจากการศึกษาเอกสารปรากฏว่ามี นักวิชาการได้ให้ความหมายของบทบาทและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้อย่างต่าง ๆ ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของบทบาท

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยปรากฏว่ามีนักวิชาการได้ให้ความหมายของบทบาทไว้หลายท่านดังนี้

บทบาทไว้ว่าการทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้เช่นบทบาทของพ่อแม่บทบาทของครูหรืออีกนัยหนึ่งก็คือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่าง ๆ มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในแง่มุมต่าง ๆ^{๑๗}

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของบทบาทว่า พฤติกรรมการแสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคลในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ^{๑๘} และบทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร^{๑๙} ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ว่า บทบาทคือการกระทำต่างๆตาม “บท” ที่กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำตราบใดที่ยังอยู่ใน “บท” นั้นเปรียบได้เหมือน “บท” ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆเป็นตัวอะไรมีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร^{๒๐} สอดคล้องกับนักวิชาการที่กล่าวว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่คุณจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายเป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^{๒๑} และ บทบาทคือพฤติกรรมที่ปฏิบัติตาม

^{๑๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^{๑๘} พินิจ เพ็ชรดารา, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๕.

^{๑๙} งามพิศ สัตย์สงวน, สังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

^{๒๐} พัทยา สายหู, กลไกของสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔๗.

^{๒๑} ปราชาญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

สถานภาพเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำตามที่เช่นเป็นครูต้องสอนนักเรียนตำรวจต้องพิทักษ์สันติราษฎร์ทหารต้องเป็นรั้วของชาติลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่เป็นต้น”^{๒๒} บทบาทหมายถึงรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งเมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ต้องแสดงพฤติกรรมตามระบุเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น^{๒๓} สอดคล้องกับนักวิชาการที่กล่าวว่า “บทบาทหมายถึงการทำหน้าที่ที่กำหนดไว้เช่นบทบาทของพ่อแม่บทบาทของครูซึ่งเป็นพฤติกรรมหรือการแสดงออกตามความคาดหวังของตนหรือผู้อื่น”^{๒๔}

สรุปได้ว่าบทบาท คือ พฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ในสังคมไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการดำเนินงานและการปฏิบัติงานให้เหมาะสมเพื่อให้องค์กรเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งนี้บทบาทนั้นเกิดขึ้นตามความพอใจของมนุษย์ได้เช่นกัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆผู้วิจัยสังเคราะห์ประมวลผลแนวคิดหลักในเรื่องบทบาท เพื่อศึกษาถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๓ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๓แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของบทบาท

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
ณรงค์ เสียงประชา, (๒๕๔๑ , หน้า ๑๓๙)	-คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆจะต้องปฏิบัติอย่างไร
สงวนศรี วิรัชชัย, (๒๕๔๗ , หน้า ๒๐)	-คือ พฤติกรรมแสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคลในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ
ฉลอง มาปรีดา, (๒๕๓๗ , หน้า ๑๔)	-คือ การทำหน้าที่กำหนดไว้

^{๒๒}ณรงค์ เสียงประชา, **มนุษย์กับสังคม**, พิมพ์ครั้งที่๔, (กรุงเทพมหานคร : โอเอสพริ้งติ้งเฮ้า, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓๙.

^{๒๓}สงวน ศรีวิรัชชัย, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

^{๒๔}ฉลอง มาปรีดา, **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โอเคียนส์โตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๔.

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยปรากฏว่ามีนักวิชาการได้ให้ความหมายแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้หลายท่านดังนี้

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท ๑๐ บทบาทด้วยกันซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่มคือกลุ่มบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มบทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและกลุ่มบทบาทการตัดสินใจ^{๒๕}

๑. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) ได้แก่บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิงสัญลักษณ์ (Figurehead Role) เช่นประธานในงานพิธีการต่างๆบทบาทการแสดงออกในฐานะผู้นำ (leader) ได้แก่การจ้างงานการอบรมการกระตุ้นจิตใจและการรักษาระเบียบวินัยของผู้ใต้บังคับบัญชาส่วนบทบาทสุดท้ายคือบทบาทการประสานงานในกลุ่ม(Liaison Role) ได้แก่การกระทำกิจกรรมซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ภายในและภายนอกองค์กรเช่นผู้จัดการฝ่ายการตลาดขอข้อมูลด้านกำลังคนจากผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคลถือเป็นการติดต่อประสานงานกันภายในองค์กรแต่หากผู้จัดการฝ่ายการตลาดติดต่อสื่อสารกับพนักงานของบริษัทอื่นก็ถือเป็นการประสานงานกันนอกองค์กร เป็นต้น

๒. บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Roles) ผู้บริหารมีหน้าที่หรือบทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากในและนอกองค์กรของตนกระทำได้โดยการอ่านวารสารนิตยสารหนังสือพิมพ์แล้วนำมาพูดคุยกับผู้บริหารคนอื่นๆเช่นองค์การคู่แข่งชั้นมีการวางแผนอะไรในช่วงนี้รัฐออกกฎหมายใหม่มีผลกระทบต่อบริษัทหรือไม่ เป็นต้นมินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) เรียกบทบาทนี้ว่า บทบาทการตรวจสอบ (Monitor Role) ส่วนบทบาทแพร่กระจายข่าวสาร (Disseminator Role) ก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้บริหารในการดำรงตน

๓. บทบาทการตัดสินใจ (Decisional Roles) มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารในด้านนี้ไว้๔ประการคือบทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (Entrepreneurs) คือผู้ดูแลโครงการใหม่ๆที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้นบทบาทของผู้จัดการความวุ่นวายหรือปัญหาต่างๆ (Disturbance Handles) ที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย (Unforeseen Problems) บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource Allocators) ในการรับผิดชอบกระจายทรัพยากรคนสิ่งของและเงินไปตามส่วนต่างๆขององค์กรและสุดท้ายคือบทบาทของผู้เจรจาต่อรอง (Negotiators) เพื่อทำหน้าที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับกลุ่มอื่นๆซึ่งอาจจะเป็นสหภาพแรงงานผู้ถือหุ้นฯในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่

^{๒๕} Mintzberg, **Strategy Process : Concepts, Contexts, Cases** ๓ nd ed, (New Jersey : Prentice-Hall, 1996), pp. 80-81.

มีนักวิชาการได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปไว้ ดังนี้^{๒๖}

๑. ทฤษฎีของลินตัน (Linton) ลินตันได้กล่าวว่าสถานภาพหรือตำแหน่งเป็นตัวกำหนดบทบาทให้แก่บุคคลสถานภาพเป็นนามธรรมหมายถึงฐานะหรือตำแหน่งดั่งนั้นเมื่อกำหนดตำแหน่งใดขึ้นก็จำเป็นจะต้องมีบทบาทหรือภาระหน้าที่กำกับตำแหน่งนั้นไว้เสมอ

๒. ทฤษฎีของสก็อต (Scott) ได้กล่าวถึงบทบาทไว้ ๕ ประการดังนี้

๒.๑ บทบาทเป็นความคาดหวังที่เกิดขึ้นในตำแหน่งต่างๆมิได้เกี่ยวข้องหรือมุ่งไปที่ตัวบุคคล

๒.๒ บทบาทมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการทำงานบทบาทในองค์การเป็นพฤติกรรมที่ถูกคาดหวังให้ปฏิบัติงานหนึ่งๆ

๒.๓ บทบาทนั้นยากที่จะกำหนดชี้เฉพาะลงไปได้อย่างชัดเจน

๒.๔ บทบาทจะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

๒.๕ บทบาทกับงานไม่ใช่เป็นสิ่งเดียวกันในงานหนึ่งๆบุคคลอาจมีหลายบทบาทได้

นักวิชาการบางท่านได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่าบทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนดและยังแบ่งหน้าที่ออกเป็น “บทบาทตามอุดมคติ” (ideal role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งของสังคมควรปฏิบัติและเป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติบุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่งอารมณ์ขณะแสดงบทบาทและอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ปฏิบัติของผู้อยู่เกี่ยวข้องอย่างไรก็ตาม จิตยา สุวรรณได้กล่าวสรุปฐานะตำแหน่งและบทบาททางสังคมไว้ดังนี้คือ^{๒๗}

๑. มีสถานภาพ (status) อยู่จริงในสังคมและมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง

๒. มีบทบาทที่ควรจะเป็นประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง

๓. วัฒนธรรมชนบทธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้นๆเป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญในการกำหนดฐานะตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น

๔. ฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้นได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ในสังคม

๕. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกันพฤติกรรมที่เป็นจริงของคนที่ครองฐานตำแหน่งเพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิกิริยาของคนที่ครองตำแหน่งที่มีบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเองและของคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้น (stimulus) ที่มีอยู่ในเวลา

^{๒๖} ธนารัตน์ เทพโยธิน, บทบาทและสมรรถนะของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารระดับสูงขององค์การธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔). หน้า ๕๕.

^{๒๗} จิตยา สุวรรณชฎ,พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนาการคณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่นสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๔๓.

และสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าลักษณะบทบาทของคนในสังคม
ดังนี้คือ^{๒๘}

๑. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially prescribed or ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทแต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทอุดมคติทุกประการและอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้

๓. บทบาทที่กระทำจริง (The performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อความคาดหวังตลอดจนความกดดันและโอกาสที่กระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ

สรุปได้ว่าบทบาทหมายถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งสังคมได้กำหนดให้หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติบทบาทและสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กันนั้นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไรส่วนบทบาทเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่สังคมได้กำหนดไว้ในแต่ละสถานภาพการแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมในสถานภาพหนึ่งๆบุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมายเมื่อบุคคลดำรงอยู่ในบทบาทใดบทบาทหนึ่งแล้วจะต้องกระทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุดเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง และสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชนสังคมและประเทศ ตลอดจน มวลมนุษยชาติให้มากที่สุดโดยไม่ทำให้ตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้างเดือดร้อนจากการกระทำของตนกล่าวคือกระทำทั้งประโยชน์ต่อตนเองและประโยชน์บุคคลอื่นให้สมบูรณ์

จากแนวคิดและทฤษฎีบทบาทและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆผู้วิจัยวิเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักในเรื่องบทบาทเพื่อศึกษาถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมืองจังหวัดลำพูนโดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๔ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๔ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาท

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg), (1996, pp. 80-81)	๑.บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล -บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิงสัญลักษณ์ -บทบาทการแสดงออกในฐานะผู้นำ -บทบาทการประสานงานในกลุ่ม ๒.บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

^{๒๘} กรรณิกา ขวัญอารีย์, “บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒.

	-บทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากในและนอกองค์การของตน -บทบาทแพร่กระจายข่าวสาร ๓.บทบาทการตัดสินใจ -บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ -บทบาทของผู้จัดการความวุ่นวายหรือปัญหาต่างๆ -บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากร -บทบาทของผู้เจรจาต่อรอง
ธนรัตน์ เทพโยธิน, (๒๕๔๔, หน้า ๑๐)	๑.บทบาทจากตำแหน่ง ๒.บทบาทจากพฤติกรรมในการทำงาน ๓.บทบาทที่ยากที่จะกำหนดขึ้นเฉพาะได้อย่างชัดเจน ๔.บทบาทที่ทำให้บุคคลเกิดจากการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ๕.บทบาทที่ไม่ใช่เกิดจากงาน
จิตยา สุวรรณขุณ, (๒๕๒๗, หน้า ๔๓)	๑.บทบาททางสังคม -มีสภาพจริงและมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง -มีบทบาทประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง -วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีมีความสำคัญในการกำหนดบทบาท -ฐานะตำแหน่งและบทบาทได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม -บทบาทอาจจะไม่แน่นอนเสมอไปขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของตนเองคนอื่นเครื่องกระตุ้นและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม
กรรณิการ์ ขวัญอารีย์, (๒๕๓๕, หน้า ๑๒)	๑. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ ๒. บทบาทที่ควรกระทำ ๓. บทบาทที่กระทำจริง

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้นำมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนหรือสังคม ดังนั้น การศึกษาถึงผู้นำที่ถูกกำหนดขึ้นของคนกลุ่มคนจึงมีความจำเป็นจากการศึกษาเอกสารปรากฏว่ามีนักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้นำและแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำไว้หลายท่าน ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของผู้นำ

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า ประมุข มาจากคำว่า ปะ แปลว่าทั้งหมดทั้งสิ้น และมุขแปลว่าหน้ารวมเป็นปมุขมีความหมายว่าหน่วยออกหน้าทั้งหมดทั้งสิ้นคือลักษณะแห่งผู้นำนั่นเองเป็นการนำอย่างสัตบุรุษอย่างผู้มีคุณธรรมเป็นผู้นำซึ่งมีความหมายกับผู้นำแห่งทราชนะบอบประชาธิปไตยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแต่ถึงกระนั้นก็ไม่สูญเสียการเป็นผู้นำเพราะมีการนำได้หลายทางแม้จะไม่มีอำนาจทางการเมืองโดยสมบูรณ์แต่ก็เมื่อมีโอกาสที่จะนำในทางเศรษฐกิจการพัฒนาวัฒนธรรมการศึกษาซึ่งดีไปกว่าการเมืองเรียกว่าผู้นำทางวิญญาณ คือ การทำให้เกิดความถูกต้องในทางจิตใจในการดำเนินชีวิต^{๒๙} ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ว่า ผู้นำว่าคือบุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตามหรือทำการร่วมกันก็ตามให้พากันไปด้วยดีสู่จุดหมายที่ตั้งงามภาวะผู้นำก็คือคุณสมบัติเช่นสติปัญญาความดีงามความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันสู่จุดหมายที่ตั้งงามคุณสมบัติของผู้นำมีหลายอย่างหลายด้านแยกไปตามสิ่งที่ผู้นำจะต้องเกี่ยวข้องคือผู้นำจะต้องมีความสามารถในการที่จะไปเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นทุกอย่างให้ถูกต้องและได้ผลดี^{๓๐} และความเป็นผู้นำคือ นายสารถิที่ดีคือผู้ที่สามารถขับรถเทียบม้าให้สามารถบรรทุกสิ่งของได้มากไปถึงจุดหมายปลายทางได้รวดเร็วและปลอดภัยเพราะมีคุณสมบัติของนายสารถิที่ดีที่สามารถหรือนายวงดนตรีที่ดีคือสามารถควบคุมวงดนตรีซึ่งมีผู้เล่นดนตรีหลายคนขึ้นหลายคนเป็นวงใหญ่ให้บรรเลงเพลงได้ไพเราะเพราะพริ้งสะกดใจผู้ฟังให้เคลิบเคลิ้มเป็นสุขใจหรือให้บรรเลงเพลงได้เร้าใจถูกใจผู้ฟังให้สนุกสนานเพราะเป็นนายวงดนตรีที่มีความสามารถกล่าวคือมีสภาวะความเป็นผู้นำสูงฉันทิหัวหน้าฝ่ายบริหารตลอดถึงหัวหน้างานทุกระดับขององค์กรที่จะสามารถปกครองบังคับบัญชาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและสามารถบริหารกิจการกิจกรรมและหรือโครงการต่างๆขององค์กรให้บรรลุผลดีมีประสิทธิภาพสูงก็จะต้องเป็นผู้มีลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีคือมีประมุขศิลป์สูง^{๓๑}

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวว่าผู้นำเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในหมู่คณะชะตากรรมของหมู่คณะว่าจะเป็นเช่นไรต่อไปนั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้นำเป็นส่วนสำคัญผู้นำมีหลายประเภทหลายลักษณะด้วยกันการเลือกและสร้างผู้นำที่ดีได้เท่านั้นจึงจะพอมีช่องทางพอมมีโอกาสควบคุมสังคมได้บ้าง^{๓๒} และกล่าวว่าผู้นำคือที่สามารถก่อให้เกิดสังคมมีจุดหมายร่วมกันและรวมพลังกันปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จตามมุ่งหมาย^{๓๓} ซึ่งหลายท่านได้ให้ความหมายว่าผู้นำคือผู้ที่มีความสามารถแสดงบทบาทการ

^{๒๙} อมร รัชสาสัย, “สองนักวิชาการพันธชัษฐัฐบาลชวน๔”, เนชั่นสุดสัปดาห์, ปีที่๓, (สิงหาคม ๒๕๓๗), : ๑๒-๑๓.

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๓-๔.

^{๓๑} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัยขมมงคล), หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิ่งมงคลชัยพริ้นติ้ง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๒.

^{๓๒} เดโช สนวนานนท์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๘), หน้า ๑๙๖.

^{๓๓} ประเวศ วะสี, ภาวะผู้นำพหุวิสัยภาพในสังคมไทยและวิธีการแก้ไข, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒.

เป็นผู้นำบุคคลอื่นได้โดยไม่ต้องบังคับหรือจูงใจใดๆแต่สามารถทำให้บุคคลอื่นๆยอมรับและศรัทธาจนพร้อมที่จะเชื่อตามทำตามอย่างจริงจังและพอใจเสมอ^{๓๔}

ผู้นำมีความหมาย ๓ ประการคือ^{๓๕}

๑) ผู้นำคือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มคนหลายๆคนที่มีอำนาจมีอิทธิพลหรือมีความสามารถจูงใจให้ปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการหรือคำสั่งของเขาได้ผู้นำมีอิทธิพลเหมือนการปฏิบัติงานหรือพฤติกรรมของผู้อื่นภาวะผู้นำจะเกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำเล็กน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความมากน้อยของอิทธิพลหรือความสามารถในการจูงใจคน

๒) ผู้นำคือบุคคลที่มีอำนาจเหนือบุคคลอื่นในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

๓) ผู้นำแตกต่างจากหัวหน้าหรือผู้บริหารคนสองคนนี้อาจเป็นคนๆเดียวกันก็ได้แต่ไม่จำเป็นเสมอไปหัวหน้าหรือผู้บริหารหลายคนมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่งแต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่มผู้นำที่แท้จริงอาจเป็นคนอื่นซึ่งไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหารแต่มีอำนาจมีอิทธิพลและมีความสามารถจูงใจคนให้ประพฤติปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการหรือคำสั่งของตนได้ทั้งๆที่ไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่งใดๆ

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคนจูงใจคนไปยังจุดประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่าผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัตรคือเคลื่อนไหวงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำในทางที่ไม่ดีคือไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ที่เรียกว่าผู้นำนิเสธ (negative leader)^{๓๖}

ผู้นำคือผู้ที่มีบุคลิกลักษณะคุณสมบัติเด่นกว่าผู้อื่นในกลุ่มและมีอิทธิพลมากกว่าบุคคลอื่นๆในหน่วยงานทั้งสามารถสร้างความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เกิดขึ้นแก่หน่วยงานนั้นๆได้ดังนั้นผู้นำจึงหมายถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งได้รับบทบาทเป็นผู้บริหารประสานประโยชน์ในกลุ่มเสมือนเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มซึ่งมีอิทธิพลและอำนาจสามารถบังคับบัญชาบุคคลในกลุ่มให้ปฏิบัติงานจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้^{๓๗} สอดคล้องกับความหมายที่ว่าผู้นำเป็นบุคคลที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จก้าวหน้าและบรรลุผลสำเร็จโดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็น

^{๓๔} ปริญญา ต้นสกุล, ศาสตร์แห่งผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จิตจักรวาล, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

^{๓๕} ภิญโญ สาร, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา, ๒๕๒๖), หน้า ๒๕๙.

^{๓๖} งามตา สุขประเสริฐ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), หน้า ๕๗.

^{๓๗} ยงยุทธ เกษสาคร, ภาวะผู้นำและการจูงใจ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๓๖.

ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้นำคือบุคคลซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงและช่วยเหลือบุคคลต่างๆเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม^{๓๘} และแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ ๕ ประการคือ^{๓๙}

๑) ผู้นำหมายถึงผู้ซึ่งเป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของกิจกรรมภายในกลุ่มเปรียบเสมือนแกนของกลุ่มเป็นผู้มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมากกว่าทุกคนในกลุ่มมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มสูง

๒) ผู้นำหมายถึงบุคคลซึ่งนำกลุ่มหรือพากลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์หรือสู่จุดหมายปลายทางที่วางไว้แม้แต่เพียงชี้แนะให้กลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางก็ถือว่าเป็นผู้นำทั้งนี้รวมถึงผู้นำที่นำกลุ่มออกนอกกลุ่มนอกทางด้วย

๓) ผู้นำหมายถึงบุคคลซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่คัดเลือกให้เขาเป็นผู้นำของกลุ่มซึ่งเป็นไปโดยอาศัยลักษณะทางสังคมมีติดของบุคคลเป็นฐานและสามารถแสดงพฤติกรรมของผู้นำได้

๔) ผู้นำหมายถึงบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะบางอย่างคือสามารถสอดแทรกอิทธิพลบางประการอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มได้มากที่สุด

๕) ผู้นำหมายถึงบุคคลผู้ซึ่งสามารถนำกลุ่มไปในทางที่ดีตามที่ต้องการเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมความเป็นผู้นำ

สรุปได้ว่าผู้นำนั้นมีความหมายเป็นจุดร่วมเดียวกันว่าผู้นำคือบุคคลใดก็ตามที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่นในกลุ่มหรือมีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายในการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มและจากการให้ความหมายของคำว่าผู้นำตามพระพุทธศาสนาที่กล่าวมานี้สามารถสรุปความหมายเป็นจุดร่วมเดียวกันว่าผู้นำคือบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่นในกลุ่มสามารถที่จะบริหารจัดการองค์การให้ดำเนินไปได้ด้วยดีมีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มหรือคณะไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายการเป็นผู้นำที่ดีจำเป็นต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝนซึ่งต้องอาจใช้เวลานานแต่หากสามารถทำได้สำเร็จก็เท่ากับว่าผู้นำนั้นมีคุณสมบัติสำคัญที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของภาวะผู้นำและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆผู้วิจัยสังเคราะห์ประมวลผลแนวคิดหลักในเรื่องภาวะผู้นำ เพื่อศึกษาถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๕ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๕ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
พุทธทาสภิกขุ, (๒๕๓๗, หน้า ๑๒-๑๓.)	ผู้นำคือ ประมุข คือ หน่วยออกหน้าทั้งหมดทั้งสิ้นคือลักษณะแห่งผู้นำนั่นเองเป็นการนำอย่างสัตบุรุษ

^{๓๘} รังสรรค์ ประเสริฐศรี, ภาวะผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร : ธนัการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๑.

^{๓๙} กวี วงศ์พูน, ภาวะผู้นำ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔-๑๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๖ , หน้า ๓-๔)	คือบุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกัน โดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตามหรือทำการร่วมกันก็ตามให้พากันไปด้วยดีสู่จุดหมายที่ตั้งงาม
พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), (๒๕๔๘ , หน้า ๑๒๒)	ความเป็นผู้นำคือ ประมุขศิลป์สูง
เดโช สวานานนท์, (๒๕๑๘ , หน้า ๑๙๖)	เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในหมู่คณะ ชะตากรรมของหมู่คณะว่าจะเป็นเช่นไรต่อไปนั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้นำเป็นสำคัญ
ประเวศ วะสี, (๒๕๔๒ , หน้า ๑๒)	คือผู้ที่สามารถก่อให้เกิดสังคมมีจุดมุ่งหมายร่วมกันและรวมพลังกันปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จตามมุ่งหมาย
ปริญญ์า ตันสกุล, (๒๕๔๓ , หน้า ๓๔)	คือผู้ที่มีความสามารถแสดงบทบาทการเป็นผู้นำบุคคลอื่นได้โดยไม่ต้องบังคับหรือจูงใจใดๆแต่สามารถทำให้บุคคลอื่นๆยอมรับและศรัทธาจนพร้อมที่จะเชื่อตามทำตามอย่างจริงใจและพอใจเสมอ
ภิญโญ สาธร, (๒๕๒๖ , หน้า ๒๕๙)	๑. คือบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มคนหลายๆคนที่มีอำนาจมีอิทธิพลหรือมีความสามารถจูงใจให้ปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการหรือคำสั่งของเขาได้ ๒. บุคคลที่มีอำนาจเหนือบุคคลอื่นในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๓. ผู้นำที่แท้จริงอาจเป็นคนอื่นซึ่งไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหารแต่มีอำนาจมีอิทธิพลและมีความสามารถจูงใจคนให้ประพฤติปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการหรือคำสั่งของตนได้ทั้งๆที่ไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่งใดๆ
งามตา สุขประเสริฐ, (๒๕๔๒)	๑. ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ๒. ผู้นำพลวัตร (dynamic leader) ๓. ผู้นำนิเสธ (negative leader)
ยงยุทธ เกษสาคร, (๒๕๓๓ , หน้า ๓๖) , รังสรรค์ ประเสริฐศรี, (๒๕๔๔ , หน้า ๓๑)	บุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งได้รับบทบาทเป็นผู้บริหาร ประสานประโยชน์ในกลุ่มเสมือนเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มซึ่งมีอิทธิพลและอำนาจสามารถบังคับบัญชา

	บุคคลในกลุ่มให้ปฏิบัติงานจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้
กวี วงศ์พุ่ม, (๒๕๔๕ , หน้า ๑๔-๑๕)	๑. ศูนย์กลางหรือจุดรวมของกิจกรรมภายในกลุ่ม ๒. บุคคลซึ่งนำกลุ่มหรือพากลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์หรือสู่จุดหมายปลายทาง ๓. บุคคลซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่คัดเลือก ๔. สามารถสอดแทรกอิทธิพลบางประการอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่ม ๕. บุคคลที่มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมความเป็นผู้นำ

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

นักวิชาการและนักสังคมวิทยาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำเอาไว้ว่าลักษณะของผู้นำจะเป็นแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของสังคมในแต่ละแห่งเป็นตัวกำหนด เพราะผู้นำคือบุคคลธรรมดาที่ได้รับการยอมรับจากมติของมหาชนจึงปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอส่วนนักจิตวิทยาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำเอาไว้ว่าลักษณะของผู้นำขึ้นอยู่กับโครงสร้างของสังคมความแตกต่างของลักษณะสังคมจะเป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างของลักษณะผู้นำแต่ละประเภทเมื่อกล่าวโดยสรุปลักษณะของผู้นำที่แตกต่างกันก็โดยเกณฑ์ที่แตกต่างกันดังกล่าวเป็นเครื่องกำหนดสำหรับนักวิชาการท่านอื่นๆได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำไว้ดังนี้

นักวิชาการได้รวบรวมคุณสมบัติของผู้นำโดยแยกพิจารณาเป็น ๔ ลักษณะคือ^{๔๐}

ก. ลักษณะทางสติปัญญา

ข. ลักษณะทางร่างกาย

ค. ลักษณะทางอารมณ์

ง. ลักษณะทางอุปนิสัย

ก. ลักษณะทางสติปัญญาประกอบด้วยข้อพิจารณา ๕ ประการคือ

๑. ความตื่นตัว (Alertness) มีความว่องไวเตรียมพร้อมระวังไว้นตื่นตัวอยู่เสมอและมีสมองดีคิดได้ว่องไวมีไหวพริบในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างฉับพลัน

๒. ความคิดอย่างมีเหตุผล (Logical thought) คิดบริหารงานและแสดงออกทางกายวาจาประกอบด้วยเหตุผลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือหรือพิจารณาก่อนทำว่าดีหรือไม่

๓. สามัญสำนึก (Common sense) มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี

^{๔๐} ทวีข เพล่งวิทยา, จิตวิทยาผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๒๔๘ -

๔. ดุลยพินิจ (Judgment) พิจารณาใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำงานใช้ประสบการณ์การเรียนรู้ให้เกิดดุลยพินิจในการแก้ปัญหา

๕. การมองการณ์ไกล (Fore sight) เมื่อกระทำการสิ่งใดเล็งเห็นผลที่เกิดขึ้นในอนาคต ประเมินสถานการณ์วางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีเหตุและผลโดยตั้งสมมติฐานรวบรวมข้อมูลและใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นแนววิเคราะห์พิจารณาใคร่ครวญวิธีปฏิบัติให้เกิดผลดีมากกว่าผลเสีย

ข. คุณลักษณะทางร่างกายประกอบด้วยข้อพิจารณา ๕ ประการคือ

๑. สุขภาพ (Health) ผู้นำต้องมีความสมบูรณ์ทางร่างกายเพื่อให้ความพร้อมในการทำงานอยู่เสมอสุขภาพดีก็จะอำนวยความสะดวกให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. กำลังกาย (Energy) ต้องมีกำลังกายที่ดีเพราะบางโอกาสบางสถานการณ์ผู้นำต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยการใช้พลังทางกาย

๓. ความทรหดอดทน (Endurance) มีร่างกายแข็งแรงอดทนต่อความยากลำบาก ความหิวกระหายและความเลวร้ายของดินฟ้าอากาศสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในทุกสถานที่

๔. รูปร่างท่าทางดี (Pleasing appearance) มีทรวดทรงบุคลิกลักษณะเป็นผู้นำสง่าผ่าเผยเป็นที่เกรงขามและดึงดูดความเลื่อมใสจากผู้ใต้บังคับบัญชาอดีตผู้นำไทยที่มีบุคลิกลักษณะอย่างนี้ที่เห็นได้ในปัจจุบัน เช่น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นต้น

ค. คุณลักษณะทางอารมณ์ประกอบด้วยข้อพิจารณา ๑๑ ประการคือ

๑. มองในแง่ดี (Optimism) มองคนอื่นในฐานะเป็นมิตรมีความเข้าใจคนอื่น

๒. การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม (Adaptability) สามารถปรับตัวได้กับผู้ใหญ่และผู้ใต้บังคับบัญชาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นทัศนคติของสังคมและภูมิศาสตร์ดินฟ้าอากาศ

๓. ความมีใจเยือกเย็น (Even temper) มีการอดกลั้นอารมณ์ไว้ได้มีใจหนักแน่นไม่ห่อถอยไม่โกรธง่ายไม่แสดงอาการสูงต่ำ

๔. การบังคับตนเอง (Self-control) บังคับตนเองและสำรวมไว้ได้ดีไม่ให้ตกไปใ้อำนาจฝ่ายต่ำหรือสิ่งยั่วยุให้ย่ำใจอันก่อให้เกิดการละเมิดมาตรฐานทางจริยธรรมและวัฒนธรรมของสังคม

๕. ความกระตือรือร้น (Enthusiasm) ตั้งใจกระฉับกระเฉงในการทำงานไม่ผัดวันประกันพรุ่งและมีการเตรียมแผนงานไว้ใจทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมีประสิทธิภาพและประหยัด

๖. การสังคมดี (Sociability) มีอัธยาศัยไมตรีมีสัมพันธภาพได้กับคนทุกชั้นวรรณะทั้งในประเทศและต่างประเทศไม่ถือตัวไม่วางท่ายกตนข่มท่าน

๗. ความแนบเนียน (Tact) เมื่อทำพูดคิดรู้จักกาลเทศะมีความแนบเนียนไม่แก้งก้างในการแก้ปัญหาข้อนี้ต้องอาศัยความมีศิลปะประสบการณ์และการฝึกฝนอยู่เสมอ

๘. อารมณ์ขัน (Sense of humor) ทำงานด้วยความรู้ตัวอยู่เสมอไม่ให้เกิดอารมณ์เครียดมองโลกในแง่ดีอารมณ์ขันนี้จะทำให้ไม่เหนื่อยบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแต่ผู้นำไม่ควรแสดงอารมณ์ขันต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างพร่ำเพรื่อจนขาดความนับถือยำเกรง

๙. ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) มีความมั่นใจมั่นคงทางจิตไม่อ่อนไหวตามคำพูดของคนอื่นสามารถตัดสินใจด้วยเหตุผลและความเชื่อมั่นของตนเองที่สำคัญ คือต้องมีประสบการณ์มากพอที่จะบอกว่า “การเป็นผู้บังคับบัญชาที่ดีต้องเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวกที่ดีมาก่อน”

๑๐. ความสนใจกว้างขวาง (Bread of interest) มีความอยากรู้อยากเห็นเรียนรู้สิ่งต่างๆอยู่เสมอไม่สำคัญตนว่าเป็นผู้รู้ดีมีความกล้าปรึกษาหารือถามผู้รู้

๑๑. การเข้าใจคน (Human understanding) มีวิจรรย์ญาณสังเกตเข้าใจพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งนี้เพื่อมอบงานให้เหมาะสมแก่จริตผู้นั้นและงานจะสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

ง. คุณลักษณะทางอุปนิสัยประกอบด้วยข้อพิจารณา ๘ ประการคือ

๑. ความตรงไปตรงมา (Truthfulness) เป็นคนพูดจริงทำจริงพูดอย่างไรทำอย่างนั้น มีสัจจะต่อคำสัญญาไม่ผิดนัด

๒. ความจงรักภักดี (Royalty) จงรักภักดีต่อชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์ผู้นำ ต้องสร้างความมั่นใจในการบัญชาของตนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อเกิดความจงรักภักดีตามมา

๓. ความสำนึกในหน้าที่ (Sense of duty) มีความสำนึกในการปฏิบัติงานตามนโยบายที่ได้วางไว้อย่างมีความรับผิดชอบไม่ก้าวท้าวแทรกแซงหน้าที่ของผู้อื่น

๔. ความไว้วางใจ (Dependability) ดำรงตนอยู่ในจริยธรรมไม่เป็นคนหน้าไหว้หลังหลอกเป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น

๕. ความกล้าหาญ (Courage) มีความกล้าหาญทางจริยธรรมกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องทำงานด้วยเหตุผลและกล้ารับผิดชอบ

๖. ความเข้มแข็ง (Force) ไม่มีความย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆอย่างมีเหตุผล

๗. ความยุติธรรม (Fairness) ไม่ลำเอียงวางตัวเป็นกลางบริหารโดยยึดความถูกต้องและประโยชน์ของชาติเป็นหลัก

๘. ความไม่เห็นแก่ตัว (Selflessness) มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเสียสละบางอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาสละความสุขส่วนตนบำเพ็ญประโยชน์เป็นแบบอย่าง

นักวิชาการได้เปรียบเทียบถึงลักษณะของผู้นำในทางวิชาการกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้^{๔๑}

๑) ความไม่เห็นแก่ตัว (Unselfishness) คือการที่ไม่ยอมฉวยโอกาสเอาเปรียบเพื่อความสุขผลประโยชน์หรือความปลอดภัยเฉพาะส่วนตัวซึ่งตรงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือทานคือการให้บริจาคคือการเสียสละเพื่อส่วนรวม

๒) ลักษณะท่าทาง (Bearing) คือการวางตัวเหมาะสมทั้งในด้านการปกครองและในด้านความประพฤติตลอดจนมีความสงบเสงี่ยม (Humility) คือการไม่โอวดดีไม่หยิ่งหรือภูมิใจโดยไร้เหตุผลอันควรตรงกับหลัก มัทวะ คือความสุภาพอ่อนโยนทั้งทางใจและวาจาไม่แข็งกระด้าง อวิโรธนะ คือความสงบเสงี่ยมและการมีสติควบคุมรักษามารยาทให้มีระเบียบประเพณีกฎหมายและศีลธรรมให้มีความสุขภาพเมื่อจะเสียขันติสละคือความมีศีลธรรมสารวมควบคุมความประพฤติทางกายวาจาใจให้เรียบร้อย

^{๔๑} ทินพันธุ์ นาคะตะ, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๑๖-๑๑๘.

๓) ความซื่อสัตย์สุจริต (Integrity) คือการซื่อตรงมั่นคงอยู่ในศีลธรรมรักษาสัจจะ และเกียรติยศตลอดจนเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจได้ (Dependability) คือในเรื่องการทำงานและมีความภักดี (Loyalty) ต่อผู้ใหญ่กว่าผู้ร่วมงานตลอดจนผู้ได้บังคับบัญชาซึ่งตรงกับหลัก อาชวะ คือความซื่อตรงต่อตนเองต่อการงานต่อบุคคลอื่นและมีความภักดีตั้งอยู่ในสุจริตธรรม

๔) ความอดทน (Endurance) ทนต่อความเคร่งเครียดต่างๆทั้งทางกายและใจเช่นอดทนต่อความเจ็บปวดเหนื่อยอ่อนทนต่อความทุกข์และความยากลำบากไม่ยอมแพ้รวมทั้งความกล้าหาญ (Courage) ทั้งทางกายและทางใจคือตระหนักถึงความกลัวแต่ยังสามารถเผชิญกับอันตรายได้ด้วย ความสงบมั่นคงควบคุมตนเองได้ทั้งยังสำนึกในความรับผิดชอบที่ต้องทำการในเหตุการณ์นั้นด้วยซึ่งตรงกับหลัก ขันติคือความอดทนอดกลั้นรู้จักข่มใจและห้ามใจตนเองทนทานต่อกิเลสและความทุกข์มีสติควบคุมจิตใจให้อยู่คงที่ตามปกติไม่ให้งำเริบอ่อนไหวในเมื่อเผชิญกับความยุ่งยากความลำบากหรือภัยอันตรายเป็นธรรมที่จะฟันฝ่าอุปสรรคไปจนถึงจุดหมายปลายทางได้แสดงถึงความเข้มแข็งและกล้าหาญ

๕) ความเด็ดขาด (Decisiveness) คือมีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมั่นคงและรวดเร็วไม่ลังเลและมีอำนาจในตัว (Force) คือความสามารถที่จะบังคับผู้อื่นปฏิบัติตามความตั้งใจของตนซึ่งตรงกับหลักตปะ คือการมีอำนาจหรืออำนาจที่ทำลายหรือขจัดความชั่วเป็นอำนาจที่ทำให้เกิดความเคารพยำเกรง

๖) ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) คือรู้จักแบ่งเบาความรู้สึกของผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราซึ่งตรงกับหลักอภัยคือความไม่โกรธโดยไม่วินิจฉัยมีความเมตตารักและปรารถนาดีต่อผู้อื่นและหลักอวิหิงสา คือความไม่เบียดเบียนมีความกรุณาช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

๗) ความยุติธรรม (Justice) คือมีความเสมอภาคไม่ลำเอียงปฏิบัติต่อผู้ใดบังคับบัญชาเช่นการให้รางวัลหรือการลงโทษซึ่งตรงกับหลักปกครองโดยยุติธรรมได้แก่เว้นจากอคติ ๔ คือเว้นจากการลำเอียงอันเป็นเหตุให้เกิดความเป็นธรรมอันเนื่องมาจากความรักใคร่กันไม่ชอบกันเนื่องจากความเขลาหรือความกลัวดังมีพระพุทธภาษิตว่า “บุคคลใดล่วงละเมิดความยุติธรรมเพราะอคติยศของบุคคลนั้นย่อมเสื่อมบุคคลใดไม่ล่วงละเมิดความยุติธรรมเพราะอคติยศของผู้นั้นย่อมบริบูรณ์นอกจากนั้นในพรหมวิหาร ๔ ยังกล่าวถึงการถือหลักยุติธรรมของผู้ใหญ่ไว้อีกด้วย

๘) ความรู้ (Knowledge) คือมีความรู้ในวิชาชีพและความรู้ทั่วไปรู้จักงานของคนมีความรู้ความเข้าใจบุคคลอื่นรวมทั้งมีความฉลาด (Intelligence) มีสติปัญญาจัดการกับปัญหาต่างๆและความแนบเนียนมีกาลเทศะ (Tact) คือมีปฏิภาณไหวพริบสามารถปฏิบัติต่อบุคคลโดยวิธีอันเหมาะสมปราศจากข้อขุ่นเคืองหรือขัดแย้งซึ่งตรงกับหลักสัปปุริสธรรม คือเป็นผู้รู้จักเหตุรู้จักผลรู้จักตนรู้จักประมาณรู้จักกาลเวลาอันสมควรรู้จักประชุมชนรู้จักเลือกบุคคลมีพุทธภาษิตในขุททกนิกายชาดกว่า “ผู้มีปัญญาถึงพร้อมด้วยความรู้ฉลาดในวิธีจัดการงานรู้จักกาลรู้สมัยเขาพึงอยู่ในราชการได้”

๙) ความกระตือรือร้น (Enthusiasm) คือมีความเอาใจใส่จดจ่อหรือสนใจอย่างจริงจังต่องานที่ทำและการปฏิบัติต่างๆตลอดเวลา รวมทั้งมีความคิดริเริ่ม (Initiative) คือคุณลักษณะที่เล็งเห็นว่าสิ่งใดควรทำหรือต้องทำแล้วทำในสิ่งนั้นซึ่งตรงกับหลักอิทธิบาท ๔ คือคุณธรรมที่ทำให้สำเร็จความประสงค์ ๔ อย่างได้แก่ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นเพียรประกอบสิ่งนั้นเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นพร้อมทั้งมีความกระตือรือร้นและหลักอริยมรรค ๘ คือมีปัญญาเห็นชอบดำริชอบ

เจรจาขอการทำงานชอบเลี้ยงชีวิตชอบทำการชอบระลึกชอบตั้งใจไว้ชอบดังที่มีภาชิตอยู่ว่า “ผู้หมั่นในการทำงานไม่ประมาทมีปัญญาเห็นประจักษ์จัดการงานได้เรียบร้อยเขาพึงอยู่ในราชการได้” และ “ยศยอมเจริญแก่ผู้มี ความขยันมีสติมีการงานสะอาดมีปกติใคร่ครวญแล้วจึงทำสำรวมระวังดีเลี้ยงชีพโดยชอบและไม่ประมาท”

นักวิชาการได้กล่าวถึงการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการเป็นผู้นำหรือภาวะความเป็นผู้นำเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปมานานแล้วซึ่งภาวะการณเป็นผู้นำถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารเพราะช่วยให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรซึ่งการศึกษาจากนักวิชาการต่างๆสามารถสรุปแนวทฤษฎีได้เป็น ๔ กลุ่มทฤษฎีดังนี้^{๔๒}

๑) ทฤษฎีคุณลักษณะความเป็นผู้นำ (Trait Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าบุคคลบางคนเกิดมาพร้อมด้วยลักษณะบางประการที่จะช่วยสนับสนุนให้เขาเป็นผู้นำได้ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะดังนี้

๑. บุคลิกภาพ (Personality) เป็นเรื่องที่ติดมากับตัวของบุคคลแต่ละคนในส่วนของที่สามารถปรับปรุงแก้ไขให้ได้ดีได้บุคลิกภาพดังกล่าวคือ

๑) ความสามารถในการปรับตัวเป็นความสามารถของบุคคล

๒) ความต้องการที่จะทำซึ่งอาจจะเป็นความสามารถในส่วนลึกๆมองไม่เห็นชัดเจนแต่ก็สามารถค้นหาได้

๓) ความมั่นคงทางอารมณ์ซึ่งแต่ละคนจะมีนิสัยทางด้านความคงที่ของอารมณ์การควบคุมอารมณ์ได้มากน้อยเพียงใด

๔) ความเป็นตัวของตัวเองมีอำนาจในการตัดสินใจต่างๆตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม

๕) ความอุตสาหพยายามหมายถึงความอดทนของแต่ละบุคคลที่จะพยายามฟันฝ่าอุปสรรคนานาประการ

๖) ความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นพรสวรรค์อย่างหนึ่ง ที่บุคคลหนึ่งมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะแล้วคิดออกมาเป็นรูปธรรม

๗) ความทะเยอทะยานเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ที่ต้องการความสะดวกสบายเกิดขึ้นตลอดเวลาหากทุกคนได้ใช้ความคิดดังกล่าวอยู่ตลอดเวลาเพราะการคิดแต่ละคนนั้นย่อมแตกต่างกันออกไป

๒. ความรู้ความสามารถ (Intelligence) สมองของคนเรานี้ธรรมชาติสร้างมาเพื่อใช้สติปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมความรู้ความสามารถจะเห็นได้จาก

^{๔๒} นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย, “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒.

๑) เซาว์ปัญญาคนทุกคนมีสติปัญญาและความเฉลียวฉลาดแตกต่างกันไปอาจจะด้วยสาเหตุหลายๆประการทั้งเรื่องพันธุกรรมสภาพแวดล้อมการแข่งขันการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้ที่สนใจในการศึกษาเล่าเรียน

๒) ความแม่นยำในการตัดสินใจเพราะเราต้องทำการตัดสินใจอยู่ตลอดเวลาในการทำงานการดำรงชีวิตการตัดสินใจที่แม่นยำจึงต้องอาศัยประสบการณ์

๓) ระดับความรู้ทุกคนไม่สามารถศึกษาเล่าเรียนได้เท่ากันเพราะสมองแต่ละคนไม่สามารถรับอะไรได้อย่างเต็มที่คือที่บรรจุความจำไว้เท่ากันก็จริงแต่การรับรู้การถ่ายทอดอาจจะมีบางสิ่งบางอย่างแตกต่างกันออกไปเราจึงวัดระดับความรู้ได้จากการศึกษาในระดับสูงๆขึ้นไปของแต่ละคน

๔) ความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาสื่อภาษาเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ทุกคนจะมีภาวะของตนเองหรือไม่ก็ตามแต่การพูดถือเป็นเรื่องของการสื่อความหมายให้สามารถเข้าใจกันผู้นำที่มีความสามารถในการพูดการเขียนย่อได้เปรียบกว่า

๓. คุณลักษณะด้านสังคม (Social Skill) การเข้าสังคมเป็นเรื่องของคนทุกคนเพราะคนเราไม่สามารถอยู่คนเดียวในโลกได้การเข้าสังคมของแต่ละระดับต้องมีพิธีรีตองแตกต่างกันออกไปตามสภาพการณ์และเหตุการณ์นั้นคุณลักษณะด้านสังคมมีดังนี้

๑) การรู้จักประนีประนอมการที่เราทำงานร่วมกับคนอื่นผลประโยชน์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่น้อยด้วยเหตุนี้จึงต้องการคนที่จะมาประสานผลประโยชน์หรือเป็นคนที่ยอมประนีประนอมให้ทุกคนที่ร่วมงานเกิดความพอใจ

๒) ความสามารถในการบริหารงานบริหารเป็นการใช้ศิลป์ซึ่งแต่ละคนไม่สามารถใช้ได้ทัดเทียมกันด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ นานาการศึกษาเล่าเรียนก็จะเป็นส่วนประกอบในการบริหารได้บ้างเช่นกัน

๓) ความร่วมมือถือเป็นเรื่องสำคัญมากในการเป็นผู้นำเพราะผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่สามารถชักจูงให้ผู้ร่วมงานตั้งใจทำงานหรือทำตามที่ผู้นำต้องการด้วยความเต็มใจ

๔) ความเป็นที่นิยมชมชอบเราคงจะเข้าไปในงานเลี้ยงและพบคนหนึ่ง ซึ่งจากสีหน้าท่าทางเป็นบุคคลที่เรามองแล้วเกิดความรู้สึกอยากรู้จักอยากทักทายมีความเลื่อมใสศรัทธาเมื่อเห็นเขาพูดจาด้วยแล้วเกิดความนิยมชมชอบตามมา

๕) ความเป็นนักการพูดการที่คนเราจะเป็นนักการพูดที่ดีนั้น ต้องอาศัยปฏิภาณไหวพริบมากมายต้องเอาใจเขามาใส่ใจเราต้องโน้มน้าวเรื่องใหญ่ที่เกิดขึ้นแก้ปัญหาให้กลายเป็นเรื่องเล็กต้องใช้ความสามารถหลายๆด้านประกอบกันซึ่งไม่ใช่การพูดเป็นเพียงอย่างเดียว

๔. คุณลักษณะด้านกายภาพ (Physical Characteristics) ถือเป็นเรื่องที่ดีตัวมาอย่างเห็นได้ชัดซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจสามารถแก้ไขปรับปรุงด้วยการให้อานาจหรือรับประทานที่ถูกสุขลักษณะรวมทั้งการออกกำลังกายที่เหมาะสมด้วยคุณลักษณะด้านกายภาพ มีดังนี้

๑) ส่วนสูงถึงแม้ทุกคนไม่สามารถสูงทัดเทียมแต่ก็เป็นที่ยอมรับแล้วว่าการรับประทานอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการนั้นมีส่วนทำให้คนสูงได้มีใช้เพียงเพราะพันธุกรรมเพียงอย่างเดียว

๒) ผู้นำนักการควบคุมน้ำหนักรู้จักเห็นได้ชัดเจนจากนักมวยเพราะการควบคุมต่างๆ ย่อมเกิดตามที่เราต้องการหรือเป็นตามเป้าหมายระหว่างบุคคลมีนักจิตวิทยาได้ทำการทดสอบเรื่องน้ำหนักกับการเป็นภาวะผู้นำเหมือนกันแต่ไม่มีความสำคัญ

๓) ความฝึกฝนนับเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในการดำรงชีวิตการที่ร่างกายของคนเรา ได้รับการออกกำลังกายการฝึกฝนให้ใช้ความคิดการใช้สมองการนั่งสมาธิแล้วแต่มีส่วนทำให้จิตใจเยือกเย็นสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นผู้นำได้ในที่สุด

๔) ความสมบูรณ์ของร่างกายการรักษาตนให้พ้นจากโรคภัยถือเป็นอันประเสริฐตามหลักพระพุทธศาสนาดังนั้นความสมบูรณ์ต้องมีส่วนประกอบด้านอื่นด้วยเช่นการรักษาความอบอุ่นของร่างกายการพักผ่อนที่เพียงพอการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

สรุปได้ว่าคุณลักษณะสำคัญของการเป็นผู้นำตามทฤษฎีดังกล่าวจะสามารถส่งผลให้ผู้นำทำงานอย่างมีประสิทธิภาพคือ

๑) ความเฉลียวฉลาดหมายถึงความสามารถและทักษะในการติดต่อสื่อสาร ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจูงใจเพื่อที่จะก่อให้เกิดหรือทำให้ได้รับความร่วมมือจากผู้ร่วมงานหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และส่งผลให้องค์กรมีความพัฒนาและเจริญรุ่งเรืองได้อย่างมั่นคง

๒) ความเจริญวัยด้านสังคมหมายถึง ความเป็นผู้ใหญ่ทางด้านอารมณ์คือ มีความสามารถในการรักษาไว้ซึ่งความสงบทางใจเมื่อแม่หรือประสบชัยชนะรวมถึงความสำเร็จต่างๆ มีการควบคุมอารมณ์ได้ มีความเชื่อมั่นในตนเองมีความเคารพในตนเองและมีความสนใจในขอบเขตที่กว้างและสามารถทำให้คนและสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๓) แรงจูงใจภายในเป็นความปรารถนาที่จะให้ประสบความสำเร็จเป็นการตอบสนองความต้องการระดับสูงของมนุษย์ทุกคนและคนในองค์กร

๔) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์หมายถึงเป็นผู้ที่ยอมรับว่าการร่วมมือระหว่างกันเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดความสมัครสมานสามัคคีนั่นเอง

มีนักวิชาการได้ศึกษากำหนดลักษณะของผู้นำออกเป็น ๓ แบบคือ^{๔๓}

๑) ผู้นำแบบอัตตาธิปไตยโดยพิจารณาจากพฤติกรรมของผู้นำและการกำหนดนโยบายของผู้นำซึ่งผู้นำประเภทนี้จะตัดสินใจเองไม่ให้อำนาจตัดสินใจมีลักษณะถือตัวและมีความภูมิใจในตัวเอง

๒) ผู้นำแบบประชาธิปไตยเป็นผู้นำให้สมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะกำหนดนโยบายและลงมือกระทำโดยใช้ความคิดเห็นจากกลุ่มมีการแบ่งงานกันทำและผู้นำแบบนี้จะมีการเน้นที่การสร้าง ความเข้าใจอันดีต่อกัน

^{๔๓} มนตรี อธิธรรมพิพัฒน์, “จริยธรรมกับภาวะผู้นำ : ศึกษาทัศนะของนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐). หน้า ๔๕.

๓) ผู้นำแบบเสรีนิยมเป็นผู้ที่ให้เสรีภาพเต็มที่ปราศจากการมีส่วนร่วมของตัวผู้นำเว้นแต่จะมีการร้องขอให้ผู้นำเข้ามามีส่วนร่วมผู้นำจะเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะกิจกรรมของสมาชิกโดยพยายามจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องในการปฏิบัติการ

และได้แบ่งลักษณะผู้นำออกเป็น ๔ ลักษณะคือ

- ๑) สถานภาพลักษณะเป็นผู้นำเหมือนกับความสำเร็จของตำแหน่งของคนๆ นั้น
- ๒) การยกย่องนับถือคือเป็นลักษณะผู้นำที่เป็นที่รวมของความสนใจที่ได้รับการยกย่องนับถือมักจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำด้วย
- ๓) ลักษณะด้านพฤติกรรมคือผู้ที่แสดงพฤติกรรมในการนำเนื่องจากการที่มีตำแหน่งต่างกัน พฤติกรรมในการนำจึงต่างกันออกไปด้วย
- ๔) อิทธิพลคือผู้นำมีอิทธิพลเหนือคนอื่นและมีการชักนำคนอื่นให้ปฏิบัติตามทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย

สรุปได้ว่าคุณสมบัติต่างๆ ที่ผู้นำพึงมีสามารถสรุปเป็นลักษณะใหญ่ๆ ได้ ๔ ลักษณะ คือ

- ก. ลักษณะทางสติปัญญาคือมีความรู้ความสามารถในรัฐประศาสนศรัทธินัยทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติมีไหวและไหวพริบสามารถวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ได้อย่างเฉียบแหลมและทันทั่วทั้งที่
- ข. ลักษณะทางอุปนิสัยคือมีพฤติกรรมทางจริยธรรมอันดีเช่นความซื่อสัตย์ความอ่อนโยน ความมีสัจจะความรับผิดชอบและความไม่เห็นแก่ตัวเป็นต้นหรือยึดมั่นในรัฐธรรมนูญอันเป็นแผนปฏิบัติของชาติ

ค. ลักษณะทางอารมณ์คือสามารถบังคับหรือควบคุมอารมณ์และบทบาทของการเป็นผู้นำได้เมื่อควบคุมตัวเองเป็นแบบอย่างที่ดีได้ก็เป็นเหตุให้ควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาได้ง่าย

ง. ลักษณะทางร่างกายคือมีบุคลิกภาพทางกายดีสุขภาพแข็งแรงมีพลังศักยภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและภาวะร่างกายที่ดีเยี่ยมแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของการเป็นผู้นำให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น

นักวิชาการได้กล่าวถึงการเป็นผู้นำที่ดีสรุปได้ดังนี้^{๔๔}

๑) ผู้นำที่ดีพึงมีคุณลักษณะที่ดี๓ประการด้วยกันดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในพุทฺธยปานิสูตร^{๔๕} คือจักขุมาเป็นผู้มีปัญญามองการณ์ไกลวิรูโหรเป็นผู้รอบรู้ในการจัดการกิจการงานทุกอย่างอย่างถูกต้องและนิสสยสัมปันโน คือเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีคุณสมบัติทั้ง๓ข้อนี้ย่อมทำให้ผู้นำสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางไว้

๒) ผู้นำที่ดีพึงยึดหลักธรรมาธิปไตย^{๔๖} เพื่อมุ่งบำเพ็ญประโยชน์สุขให้เกิดมีแก่มวลชนสังคมประเทศชาติอย่างมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

^{๔๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทฺธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๓๘ - ๓๙.

^{๔๕} อด.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๒๐/๑๖๓.

^{๔๖} อด.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๐/๒๐๑.

๓) ผู้นำที่ดีพึงยึดหลักพละ ๔^{๔๗} คือปัญญาพละเพื่อให้เกิดมีการพัฒนาปัญญาให้รอบรู้ในทุกๆ ด้าน คือ ทั้งด้านตนด้านคนและด้านการทำงานอย่างถูกต้องในการปฏิบัติงานวิริยพละเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นพากเพียรไม่ท้อถอยในกิจการงานทุกอย่างบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้ อดวิชัยพละเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในการทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักสำคัญ และสังคหพละเพื่อให้เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลทั้งหลาย

๔) ผู้นำที่ดีพึงยึดหลักพรหมวิหาร ๔^{๔๘} เพื่อทำให้เกิดมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการดำเนินกิจการทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

๕) ผู้นำที่ดีพึงยึดหลักสังคหวัตถุ ๔^{๔๙} เพื่อทำให้เกิดมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการประสานงานกับบุคคลทั้งหลายให้กิจการงานทุกอย่างบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

ถ้าหากจะประมวลคุณลักษณะของผู้นำตามหลักของพระพุทธศาสนาจากคัมภีร์ต่างๆ เราสามารถสรุปลักษณะที่สำคัญๆของผู้นำได้ดังต่อไปนี้

๑. ผู้นำต้องเป็นผู้ทรงธรรมการที่ผู้นำจะเป็นผู้ที่ทรงธรรมได้นั้นการปฏิบัติตนที่ตรงจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งดังข้อความที่ปรากฏในอัมมิกสูตรว่า

“ในเวลาที่เราตั้งอยู่ในธรรมแม้พวกข้าราชการก็ตั้งอยู่ในธรรมเมื่อข้าราชการตั้งอยู่ในธรรมแม้พวกพราหมณ์ก็ตั้งอยู่ในธรรมเมื่อพวกพราหมณ์ตั้งอยู่ในธรรมแม้ชาวนิคมและชาวชนบทก็ตั้งอยู่ในธรรม” ตรงกันข้ามถ้าผู้นำไม่ตั้งอยู่ในธรรมประชาชนก็จะไม่ตั้งอยู่ในธรรมด้วย^{๕๐} ดังข้อความที่ว่า “เมื่อฝูงโคข้ามแม่น้ำไปถ้าโคจำฝูงไปคดเคี้ยวโคทั้งฝูงก็คดเคี้ยวตามกันในกลุ่มมนุษย์ก็เหมือนกันผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรมประชาชนชาวเมืองก็ประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย”^{๕๑}

ธรรมที่กล่าวมาข้างต้นหมายเอาทั้งส่วนที่เป็นธรรมสำหรับปฏิบัติตนในฐานะปัจเจกและธรรมที่เป็นหลักในการปกครองซึ่งประการหลังนี้พระพุทธเจ้าทรงตรัสหลักธรรมเช่นทศพิธราชธรรม, อปริหานิยธรรม, จักรวรรดิธรรม, สังคหวัตถุ, พรหมวิหารธรรม, เป็นต้น

๒. ผู้นำต้องทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมความยุติธรรมของสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะหากจะพิจารณาจากอัครัญญสูตรจะเห็นว่าจุดมุ่งหมายของรัฐก็เพื่อจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรให้เกิดความเป็นธรรมนั่นเองเมื่อเกิดความขัดแย้งในสังคมผู้นำหรือผู้ปกครองต้องให้ความเป็นธรรมไม่เอนเอียงไปในด้านใดด้านหนึ่งถ้าผู้ปกครองไม่มีความยุติธรรมบ้านเมืองจะระส่ำระสายไม่สามารถดำเนินไปตามปกติได้ในคัมภีร์ชาดกได้แสดงหลักดังกล่าวไว้ว่าถ้าผู้นำบริหารบ้านเมืองโดยชอบธรรมย่อมไม่ทำให้ประเทศล่มจมอีกทั้งยังทำให้ประเทศชาติมีความสุข^{๕๒}

^{๔๗} วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๕๑/๒๑๔.

^{๔๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๗๑/๔๙.

^{๔๙} วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐-๕๑.

^{๕๐} วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๔.

^{๕๑} วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๕.

^{๕๒} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๗๕/๓๓.

หลักธรรมที่ผู้ปกครองต้องนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมก็คือหลักอคติ ๔ หมายถึงความลำเอียงเอนเอียงผู้ที่ถือคติอยู่ในใจจะมีความเอนเอียงไม่สามารถให้ความเป็นธรรมแก่สังคมได้ความเอนเอียงนี้พระพุทธเจ้าตรัสว่ามีสาเหตุมาจาก ๔ เรื่องคือ ๑) ความรัก ๒) ความโกรธ ๓) ความไม่พอใจ ๔) ความไม่รู้ไม่เข้าใจ ๕) ความกลัว

๓. ผู้นำต้องมีความรอบรู้รอบรู้ทั้งเรื่องการบริหารงานและรอบรู้การบริหารคนอย่างน้อยที่สุดผู้ปกครองหรือผู้นำต้องมีคุณลักษณะที่เป็นองค์คุณแห่งความรู้ ๓ ประการคือ

๑) มีสายตายาวไกลสามารถมองทะลุปัญหาที่เกิดขึ้นได้รู้จักเลือกคนเข้ามาช่วยบริหารราชการแผ่นดินให้เหมาะสมกับหน้าที่และความสามารถดังความที่ปรากฏในคัมภีร์โยธาสูตร^{๕๓} ได้กล่าวถึงความรอบรู้ไว้ ๔ ประเด็นคือ ๑) ฉลาดในหน้าที่ของตน ๒) เข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ๓) สามารถแก้ไขปัญหานั้นให้ลุล่วงได้ด้วยดี ๔) สามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆได้ด้วยความเชื่อมั่น

๒) ต้องแฉ่งงานได้ดีคือเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหารงานบ้านเมืองให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ทั้งที่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในหน้าที่การงานของตนค้นหาวิธีที่จะทำให้การบริหารเป็นไปได้อย่างดี

๓) มีหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีที่ผู้ปกครองที่ดีจะต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์เข้าได้กับคนทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย

๔. มีคุณสมบัติของความเป็นผู้ใหญ่ที่ดีเป็นผู้มีหน้าที่บริหารบ้านเมืองจะต้องมีคุณสมบัติของความเป็นผู้ใหญ่ในพื้นฐานอย่างน้อย ๔ ประการคือ^{๕๔}

๑) มีความรักความปรารถนาดีต่อประชาชนความเห็นอกเห็นใจประชาชน
๒) ปฏิบัติหน้าที่ราชการบ้านเมืองเพื่อการปัดทุกข์บำรุงสุขให้ประชาชนโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

๓) รู้สึกชื่นชมเมื่อประชาชนได้บรรลุถึงเป้าหมายที่ประสงค์และ
๔) อุเบกขามีใจเป็นกลางเที่ยงธรรมไม่เข้าไปก้าวก่ายเรื่องราวต่างๆจนกระทั่งเสียระบบงานโดยรวม

ในพระพุทธศาสนาผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีนั้นจะต้องเป็นผู้มีศีลเพราะศีลเป็นของผู้มีปัญญา แต่ถ้าผู้นำและผู้ปกครองเป็นผู้ไม่มีศีลและปัญญาแล้วก็เป็นผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีไม่ได้มีแต่ความเลวลง แม้แต่ญาติพี่น้องตลอดจนเพื่อนฝูงก็พากันรังเกียจในทางตรงข้ามแล้วผู้นำหรือผู้ปกครองมีทั้งศีลปัญญาและสุตะอยู่ในตนแล้วก็จะเป็นประโยชน์ในการเป็นผู้ที่ดีญาติพี่น้องตลอดจนเพื่อนฝูงก็ให้ความเคารพด้วยความอ่อนน้อมอย่างแท้จริง

ดังนั้นภาวะผู้นำที่เป็นเลิศจะต้องประกอบด้วยคุณธรรมจะต้องวางตัวอยู่ในกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดในโศกณสูตรพระพุทธองค์ได้แสดงถึงคุณสมบัติของผู้นำหรือผู้บริหารไว้ว่า

๑. วิยตุโตเป็นผู้มีปัญญา

^{๕๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๘๘.

^{๕๔} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๑๕/๓๘๐.

๒. วินีโต เป็นผู้มิระเบียบวินัยดี

๓. วิสารโท เป็นผู้แก้ล้ากล้ำ

๔. พหุสุโต เป็นผู้มีความรู้ศึกษาทรงจำมาก

๕. ธัมมานุธัมมปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติธรรมรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร

สรุปได้ว่าภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมนั้นผู้นำที่ดีจะต้องยึดหลัก “ธรรม” คือคุณธรรม และการปฏิบัติธรรมเป็นลักษณะสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อให้กิจการงานทุกอย่างบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้โดยมุ่งที่จะให้เกิดประโยชน์สุขแก่มวลชนสังคมและประเทศชาติอย่างมั่นคงและยั่งยืน

จากแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำและผลการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยสังเคราะห์ประมวลผลแนวคิดหลักในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ เพื่อศึกษาถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตำบลเหมืองจิ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๖ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๖ แนวคิดหลักที่นักวิชาการและนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
ทวิช เปล่งวิทยา, (๒๕๓๐, หน้า ๒๔๘ - ๓๐๖) นันทวรรณ อิศรานุกัณณ์ชัย, (๒๕๕๐, หน้า ๔๙-๕๑)	๑. ลักษณะทางสติปัญญา ๒. ลักษณะทางร่างกาย ๓. ลักษณะทางอารมณ์ ๔. ลักษณะทางอุปนิสัย
ทินพันธ์ นาคะตะ, (๒๕๒๙, หน้า ๑๑๖-๑๑๘)	๑. ความไม่เห็นแก่ตัว ๒. ลักษณะท่าทางเหมาะสม ๓. ความซื่อสัตย์สุจริต ๔. ความอดทน ๕. ความเด็ดขาด ๖. ความเห็นอกเห็นใจ ๗. ความยุติธรรม ๘. ความรู้ ๙. ความกระตือรือร้น
มนตรี จีระธรรมพิพัฒน์ , (๒๕๔๐ หน้า ๒๓๒)	๑. ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย ๒. ผู้นำแบบประชาธิปไตย ๓. ผู้นำแบบเสรีนิยม
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (๒๕๔๕)	๑. มีคุณลักษณะที่ดี ๓ ประการ - จักขุมาเป็นผู้มองการไกล

	-วิจิโรเป็นผู้รอบรู้ -นิสสัยสัมปันโนเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ๒. ยึดหลักธรรมาธิปไตย ๓. ยึดหลักพละ ๔ ๔. ยึดหลักพรหมวิหาร ๔ ๕. ยึดหลักสังคหวัตถุ ๔
--	---

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับโครงการรักษาศิล ๕

แนวคิดเกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ มีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในการประพุดติปฏิบัติตนในสังคม ต้องมีศีลธรรม จริยธรรมควบคู่กับการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนหรือสังคมดังนั้น การศึกษาถึงโครงการรักษาศิล ๕ ที่ถูกกำหนดขึ้นของคนกลุ่มคนจึงมีความจำเป็น จากการศึกษาโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ

จากสถานการณ์บ้านเมืองในห้วงเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหามากมาย ประกอบด้วย การกระทำผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุข การแตกแยกทางความคิด การเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และการจาบจ้วงดูหมิ่นสถาบันหลักของชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการขาดสติ จิตสำนึก ศีลธรรมและคุณธรรมจริยธรรม อันจะส่งผลให้สังคมเกิดความขัดแย้ง

คณะสงฆ์ โดย เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ของคนในชาติ ให้เกิดความสงบ สันติสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนาหลักศีล ๕ มาประพุดติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน ประกอบกับ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ให้แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการให้ทุกภาคส่วน ในประเทศร่วมมือกันดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และทำให้ประชาชนมีความรักความสามัคคีกัน โดยเริ่มจากครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งจะนำพาประเทศก้าวไปข้างหน้าอย่างปลอดภัยยั่งยืน

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานราชการที่มีภารกิจในการส่งเสริมให้สังคมไทย มีศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจึงได้กำหนดกิจกรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกเพศทุกวัยได้นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาชีวิต ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเน้นการรณรงค์ ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศิล ๕” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ตามดำริที่เจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ได้ประทานโอวาทไว้ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ความว่า “อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้าน

นั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มอบหมายภารกิจให้ส่วนราชการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ แก่ประชาชนในชาติ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการพร้อมกันทั้ง ๗๖ จังหวัด

๒.๕.๒ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๒. เพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน ให้กับประชาชนในประเทศ

๓. เพื่อให้ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

๔. เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนัก รักและเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้เป็นสถาบันหลักของประเทศอย่างมั่นคง

๒.๕.๓ เป้าหมายการดำเนินงาน

ครอบคลุม จำนวน ๗,๒๕๕ ตำบล ๗๔,๖๙๓ หมู่บ้าน และประชากร ๖๑,๕๖๑,๙๓๓ คน (ภายในระยะเวลา ๔ ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐)

๑. เป้าหมายเชิงปริมาณ

ดำเนินการรณรงค์ให้ประชาชนทุกคนรักษาศีล ๕ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ จำนวน ๗,๒๕๕ ตำบล ๗๔,๖๙๓ หมู่บ้าน ๖๑,๕๖๑,๙๓๓ คน โดยแบ่งระยะการดำเนินงานเป็นสองระยะ ดังนี้

๑. **ระยะเร่งด่วน** ตั้งแต่เดือนมิถุนายน – สิงหาคม ๒๕๕๗ จะต้องดำเนินการ ให้มีการลงนามข้อตกลงในการขับเคลื่อนการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ครอบคลุมทุกพื้นที่

๒. **ระยะปานกลาง** ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๗ – กันยายน ๒๕๕๘ จะต้องดำเนินการ ประชาสัมพันธ์ รณรงค์ เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชนสมัครเป็นสมาชิกครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงาน สมัครเข้าร่วมโครงการและรักษาศีล ๕ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ของหมู่บ้าน/ชุมชน และสมัครร่วมเป็นอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนา ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๕

๓. **ระยะยาว** ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๘ – กันยายน ๒๕๖๐ จะต้องดำเนินการ ประชาสัมพันธ์ รณรงค์ เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชนสมัครเป็นสมาชิกครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานสมัครเข้าร่วมโครงการและรักษาศีล ๕ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐ ของหมู่บ้าน/ชุมชน และมีองค์กรเครือข่ายปกป้องพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นทุกหมู่บ้าน/ชุมชน

๒. เป้าหมายเชิงคุณภาพ

พุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่าที่ปฏิบัติตามหลักธรรมศาสนาทงพระพุทศาสนาโดยการปฏิบัติ ตาม หลักศีล ๕ เกิดความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัยใน ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ทำให้สังคมสงบ ร่มเย็น และมีความสุขอย่างยั่งยืน

๒.๕.๔ วิธีการดำเนินงาน

๑. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน “บวร” เพื่อให้เกิดความตระหนักใน บทบาทหน้าที่ ของกันและกัน

๒. ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ที่จะปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์ต่อชาติ บ้านเมือง

๓. ออกแบบการจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมความภาคภูมิใจให้แก่บุคคล สถาบัน หน่วยงาน ที่เข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

๒.๕.๕ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑. ประชาชนมีจิตสำนึกและได้แสดงออกถึงความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ สังคม ถิ่นกำเนิดของตนเอง ด้วยการสร้างความรักความสามัคคี ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

๒. ประชาชนไทยทุกหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล และสังคมมีความรักความเข้าใจ เคารพใน ความคิดเห็น ของกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อ เป็นสังคมเครือญาติ และมีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

๓. ประชาชนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

๔. ประชาชนมีความตระหนัก รักปกป้อง เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความมั่นคงยั่งยืน

๒.๕.๖ ขั้นตอนการดำเนินโครงการ

ระยะเร่งด่วน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน – สิงหาคม ๒๕๕๗

๑. จัดประชุมชี้แจงโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ต่อพระสงฆ์ฆาธิการและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

๒. จัดทำข้อตกลงความร่วมมือขับเคลื่อนโครงการ หรือแนวทางอื่นๆ ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ

๓. ดำเนินการจัดกิจกรรมสร้างความปรองดองสมานฉันท์

๔. ติดตามประเมินผลและรายงานผลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะปานกลาง ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๗ – กันยายน ๒๕๕๘

๑. ปรับปรุงข้อตกลงความร่วมมือขับเคลื่อนโครงการ หรือแนวทางอื่นๆ ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ
๒. ดำเนินการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชนสมัครเป็นสมาชิก ครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานรักษาศีล ๕
๓. รับสมัครอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนา
๔. ประกาศยกย่องครอบครัว/หมู่บ้านรักษาศีล ๕ สถานศึกษา หน่วยงานราชการฯลฯ
- รักษาศีล ๕ ที่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนด
๕. ติดตามประเมินผลและรายงานผลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะยาว ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๘ – กันยายน ๒๕๖๐

๑. ดำเนินการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ เชิญชวน ให้พุทธศาสนิกชนสมัครเป็นสมาชิก ครอบครัว หมู่บ้าน สถานศึกษา และหน่วยงานเข้าร่วมโครงการรักษาศีล ๕
๒. รับสมัครอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนา
๓. จัดตั้งองค์กรเครือข่ายอาสาปกป้องพระพุทธศาสนาในทุกหมู่บ้าน/ชุมชน
๔. ประกาศยกย่องครอบครัว/หมู่บ้านรักษาศีล ๕ สถานศึกษา หน่วยงานราชการฯลฯ
- รักษาศีล ๕ ที่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนด
๕. ติดตามประเมินผลและรายงานผลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๗ กิจกรรม

๑. หลักประกันความมั่นคงของชีวิต คือ ไม่มุ้งร้ายทำลายผู้อื่น
๒. หลักประกันความมั่นคงของทรัพย์สิน คือ ไม่ทุจริตคิดโกง ไม่มัวเมา ไม่ละเมิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่น
๓. หลักประกันความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ไม่ละเมิดต่อจริยธรรมทางเพศ
๔. หลักประกันความมั่นคงของสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร คือ ไม่กล่าวถ้อยคำที่ปราศจากสติและขาดความรับผิดชอบ อันเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคม
๕. หลักประกันความมั่นคงของสุขภาพ คือ การไม่ดื่ม ไม่เสพสิ่งของมึนเมาและสิ่งเสพติดทุกชนิด

กิจกรรมขับเคลื่อนโครงการ

๑. อยู่ด้วยกันอย่างไรจึงได้ชื่ออยู่ด้วยความสามัคคีในหมู่คณะ
๒. การจัดกิจกรรมในชุมชน หมู่บ้าน วัด โรงเรียน ส่วนราชการให้เน้นหลักธรรมที่ส่งเสริมความปรองดองสมานฉันท์และแสดงถึงความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๒.๕.๘ กรอบปฏิทินการดำเนินงาน

ลำดับ	ระยะเวลา	ขั้นตอนการดำเนินงาน
๑	๑๒ – ๑๓ มิ.ย. ๕๗	- จัดทำรายละเอียดโครงการ คู่มือการปฏิบัติงานโครงการฯ ร่างระเบียบมหาเถรสมาคม จัดทำคำรับรองการปฏิบัติราชการ ประสานสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม จัดทามติ มหาเถรสมาคม และนำเสนอผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติพิจารณา ผลการดำเนินงาน
๒	๑๓ มิ.ย. ๕๗	- ขอความเห็นชอบโครงการฯ/ระเบียบมหาเถรสมาคม /แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการฯ เสนอประธานกรรมการมหาเถรสมาคมเพื่อโปรดพิจารณาให้ความเห็นชอบ
๓	๑๔ – ๑๕ มิ.ย. ๕๗	- จัดเตรียมเอกสาร จัดทำข้อมูลชี้แจงที่ประชุมผู้บริหารฯ ขออนุมัติงบประมาณดำเนินงาน
๔	๑๖ มิ.ย. ๕๗	- จัดทำหนังสือเวียนขออนุมัติกรรมการมหาเถรสมาคมทุกรูป
๕	๑๗ – ๒๒ มิ.ย. ๕๗	- จัดทำแผนประชาสัมพันธ์โครงการ
๖	๒๓ มิ.ย. ๕๗	- จัดพิมพ์คู่มือ
๗	๒๔ – ๓๐ มิ.ย. ๕๗	- ชี้แจงข้อมูล/แผนงานโครงการฯ ต่อที่ประชุมผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
๘	๑๕ ก.ค. ๕๗	- ลงนามข้อตกลง (MOU) ระหว่างผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกับผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด พร้อมแจกคู่มือแนวทางการดำเนินงาน
๙	๓๐ ก.ค. ๕๗ ตั้งแต่วันที่ ๑ ส.ค. ๕๗ – ๓๐ ก.ย. ๕๘ และ ปิงปองประมาณ ถัดไป	- แจ้งมติมหาเถรสมาคมแก่เจ้าคณะจังหวัด ๗๗ จังหวัด ทั้ง ๒ ฝ่าย - แจ้งจังหวัดต่างๆ ดำเนินงานโครงการตามมติมหาเถรสมาคม - จัดเตรียมข้อมูล ประสานสถานที่เตรียมประชุมชี้แจงฯ ประสานบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการจัดประชุมชี้แจงฯ - จัดประชุมชี้แจงโครงการฯ ต่อเจ้าคณะจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจัดแถลงข่าวเปิดตัวโครงการ ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

		- เริ่มขับเคลื่อนการดำเนินงานในระดับจังหวัด - จังหวัดรายงานความคืบหน้าผลการดำเนินโครงการฯ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ - จังหวัดรายงานผลการดำเนินงานให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อสรุปรายงาน ผลการดำเนินงานโครงการฯ ในภาพรวมทั้งประเทศ ต่อศูนย์ปรองดองสมานฉันท์ เพื่อการปฏิรูป (ศปป.) - จังหวัดรายงานผลการดำเนินงานโครงการฯ ทุกวันที่ ๒๕ ของเดือน ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ - ให้คำปรึกษา ร่วมแก้ปัญหา ทบทวนแผนงานการดำเนินโครงการ ปรับปรุงแผนงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการฯ
--	--	--

๒.๕.๙ การดำเนินงานโครงการ

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” นี้ กำหนดรูปแบบในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในรูปของการบูรณาการความร่วมมือทั้งจาก คณะสงฆ์ ภาคส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาคเอกชน องค์กร สมาคม มูลนิธิ และภาคประชาชน ตลอดทั้งองค์กรเครือข่ายความร่วมมือทางพระพุทธศาสนาทุกภาคส่วน ในรูปของ คณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกภาคส่วนใน สังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน การสร้างสังคมประเทศชาติให้มีความปรองดอง สมานฉันท์ ลดปัญหา ความขัดแย้ง สร้างความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน ทาให้สังคมสงบ ร่มเย็น และเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยใช้กลไกทางพระพุทธศาสนา

๒.๕.๑๐ การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน

ระดับจังหวัด

จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ประกอบด้วย

- ก. เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เป็นกรรมการที่ปรึกษา
- ข. ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ
- ค. นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นรองประธานกรรมการ

ง. หัวหน้าส่วนราชการในจังหวัด เป็นกรรมการ

จ. ผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กร สมาคม มูลนิธิ หรือผู้แทนภาคประชาสังคมในจังหวัด เป็นกรรมการ

ฉ. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และให้เลขานุการเลือกบุคคลทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. อำนวยการ ประสานงาน กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน ควบคุม ดูแล เพื่อให้การปฏิบัติงานในระดับจังหวัด บรรลุเป้าหมาย และปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

๒. ส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษา และแนะนำ เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ ให้กับคณะกรรมการระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

๓. แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปได้โดยสะดวก พร้อมทั้งติดตามประเมินผล นำเสนอข้อบกพร่อง เพื่อการแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ดียิ่งขึ้นไป

๔. สนับสนุน ส่งเสริมให้รักษาศีล ๕ ในแต่ละระดับเป็นไปด้วยดี แพร่หลาย สร้างทัศนคติที่ดี และสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้รักษา พร้อมทั้งให้มีการจัดกิจกรรม การศึกษาอบรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในเรื่องอันเกี่ยวข้องกับศีล ๕ อย่างต่อเนื่อง

๕. สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ สร้างกระแส และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบ เห็นความสำคัญ มีความตระหนัก และสมัครเข้าร่วมโครงการ

๖. มีอำนาจสั่งการให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายในจังหวัดส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินโครงการ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์

๗. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการภายในจังหวัด และรายงานให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามกรอบระยะเวลา

๘. พิจารณาดำเนินการ หรือสั่งการอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

ระดับอำเภอ

อำเภอแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ประกอบด้วย

ก. เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอในเขตอำเภอนั้น เป็นกรรมการที่ปรึกษา

ข. นายอำเภอในเขตอำเภอนั้น เป็นประธานกรรมการ

ค. ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรอำเภอนั้น เป็นรองประธานกรรมการ

ง. นายกเทศมนตรีในอำเภอนั้น เป็นรองประธานกรรมการ

จ. ผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กร สมาคม มูลนิธิ หรือผู้แทนภาคประชาสังคมในอำเภอ เป็นกรรมการ

ฉ. กำนันทุกคนในเขตอำเภอนั้น เป็นกรรมการ

ข. ปลัดอำเภอในเขตอำเภอนั้น ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และให้กรรมการพิจารณาคัดเลือกบุคคล ในอำเภอนั้น ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. อำนวยการ ประสานงาน กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน ควบคุม ดูแล เพื่อให้การปฏิบัติงานในระดับอำเภอ บรรลุเป้าหมาย และปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

๒. ส่งเสริม สนับสนุน ให้คาปรึกษา และแนะนำ เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ ให้กับคณะกรรมการระดับตำบล และหมู่บ้าน

๓. แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปได้โดยสะดวก พร้อมทั้งติดตามประเมินผล นำเสนอข้อบกพร่อง เพื่อการแก้ไขให้มีความสมบูรณ์โดยยิ่งขึ้นไป

๔. สนับสนุน ส่งเสริมให้รักษาศิล ๕ ในเขตอำเภอเป็นไปด้วยดี แพร่หลาย สร้างทัศนคติที่ดี และสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้รักษา พร้อมทั้งให้มีการจัดกิจกรรม การศึกษาอบรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในเรื่องอันเกี่ยวข้องกับศิลปะ ๕ อย่างต่อเนื่อง

๕. สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ สร้างกระแส และประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้รับทราบ เห็นความสำคัญ มีความตระหนัก และสมัครเข้าร่วมโครงการ

๖. มีอำนาจสั่งการให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายในอำเภอ ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินโครงการ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์

๗. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการภายในอำเภอ และรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบผลการดำเนินงาน ผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ตามกรอบระยะเวลา

๘. พิจารณาดำเนินการ หรือสั่งการอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

ระดับตำบล

ตำบลแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ประกอบด้วย

ก. เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบลในเขตตำบลนั้น เป็นกรรมการที่ปรึกษา

ข. กำนันในตำบลนั้น เป็นประธานกรรมการ

ค. นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในเขตตำบลนั้น เป็นรองประธานกรรมการ

ง. ผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบลนั้น เป็นกรรมการ

จ. ประชาชนในเขตตำบลนั้น หมู่บ้านละ ๑ คน ซึ่งได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากชาวบ้านในเขตหมู่บ้านนั้นๆ เป็นกรรมการ

ฉ. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และให้กรรมการพิจารณาคัดเลือกบุคคล ในตำบลนั้น ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. อำนวยความสะดวก ประสานงาน กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน ควบคุม ดูแล เพื่อให้การปฏิบัติงานในระดับตำบล บรรลุเป้าหมาย และปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

๒. ส่งเสริม สนับสนุน ให้คำปรึกษา และแนะนำ เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ ให้กับคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน

๓. แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปได้โดยสะดวก พร้อมทั้งติดตามประเมินผล นำเสนอข้อบกพร่อง เพื่อการแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ดียิ่งขึ้นไป

๔. สนับสนุน ส่งเสริมให้รักษาศิล ๕ ในเขตตำบลเป็นไปด้วยดี แพร่หลาย สร้างทัศนคติที่ดี และสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้รักษา พร้อมทั้งให้มีการจัดกิจกรรม การศึกษาอบรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องอันเกี่ยวข้องกับศิลป ๕ อย่างต่อเนื่อง

๕. สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ สร้างกระแส และประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้รับทราบ เห็นความสำคัญ มีความตระหนัก และสมัครเข้าร่วมโครงการ

๖. มีอำนาจสั่งการให้ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายในตำบล ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินโครงการ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์

๗. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการภายในตำบล และรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ ผ่านนายอำเภอท้องที่ ตามกรอบระยะเวลา

๘. พิจารณาดำเนินการ หรือสั่งการอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

ระดับหมู่บ้าน

หมู่บ้านแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ประกอบด้วย

ก. เจ้าอาวาสวัดในเขตหมู่บ้าน เป็นกรรมการที่ปรึกษา

ข. ผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านนั้น เป็นประธานกรรมการ

ค. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสมาชิกสภาเทศบาลของหมู่บ้านนั้น เป็นรองประธาน

ง. ประชาชนในหมู่บ้านนั้น ไม่ต่ำกว่า ๓ คน ไม่เกิน ๕ คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น เป็นกรรมการ

จ. ให้กรรมการพิจารณาคัดเลือกบุคคลในหมู่บ้านนั้น ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และบุคคลคนหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. อำนวยความสะดวก ประสานงาน กำหนด แผนงาน ควบคุม ดูแล เพื่อให้การปฏิบัติงานในหมู่บ้าน บรรลุเป้าหมาย และปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

๒. ดำเนินการจัดประชุมชี้แจง สร้างความเข้าใจ หนุนเสริม ให้ประชาชนในหมู่บ้าน เห็นความสำคัญ และสมัครเข้าร่วมโครงการ

๓. แต่งตั้งหรือมอบหมายบุคคลหรือคณะบุคคล ให้เป็นผู้รับผิดชอบหรือเป็นอาสาสมัคร ในการร่วมรณรงค์โครงการ

๔. ประชาสัมพันธ์เชิญชวน หรือจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชน ในหมู่บ้านรักษาศีล ๕ อย่างต่อเนื่อง หรือดำเนินการในรูปของข้อตกลงประชาคมหมู่บ้าน

๕. ตรวจติดตาม ประเมินผลการดำเนินโครงการ และร่วมแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์

๖. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการภายในหมู่บ้าน และรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ ผ่านนายอำเภอท้องที่ ตามกรอบระยะเวลา

๘. พิจารณาดำเนินการ หรือสั่งการอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

๒.๕.๑๐ การขับเคลื่อนดำเนินงาน

๑. การดำเนินงานในส่วนกลาง

๑) จัดทำรายละเอียดโครงการ คู่มือการดำเนินงานโครงการฯ ร่างระเบียบมหาเถรสมาคม

๒) จัดทำคำรับรองการปฏิบัติราชการ ระหว่างผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กับผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

๓) ขอความเห็นชอบโครงการฯ/ระเบียบมหาเถรสมาคม/แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการฯ และรายงานมหาเถรสมาคมทราบ

๔) จัดเตรียมเอกสาร จัดทำข้อมูลเพื่อชี้แจงที่ประชุมผู้บริหารฯ ขออนุมัติงบประมาณ

๕) จัดทำแผนประชาสัมพันธ์โครงการ

๖) ชี้แจงข้อมูล/แผนงานโครงการฯ ต่อที่ประชุมผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๗) ออกหนังสือแจ้งมติมหาเถรสมาคมแก่เจ้าคณะจังหวัด ๗๗ จังหวัด ทั้ง ๒ ฝ่าย

๘) ออกหนังสือแจ้งจังหวัดต่างๆ ดำเนินงานโครงการ

๙) จัดประชุมฯ เปิดตัวโครงการและแถลงข่าว

๒. การดำเนินงานในส่วนภูมิภาค

ก. ระยะเร่งด่วน

๑) จัดประชุมชี้แจงโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ต่อพระสังฆาธิการและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

๒) จัดทำข้อตกลงความร่วมมือขับเคลื่อนการดำเนินงาน หรือแนวทางอื่นๆ ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ

๓) ดำเนินการจัดกิจกรรมสร้างความปรองดองสมานฉันท์

๔) ติดตามประเมินผลและรายงานผลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข. การปฏิบัติงานตามแผนงานปกติ

๑) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด นำเสนอข้อมูลโครงการและประสานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการฯ ระดับจังหวัด โดยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการตามที่กำหนด

๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด จัดประชุมคณะกรรมการโครงการฯ ระดับจังหวัด เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน วิธีการและรูปแบบในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน พร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินงานให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ ตามกรอบระยะเวลาในปฏิทินรายงาน

๓) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ประสานส่วนราชการและหน่วยงานระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการฯ โดยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการตามที่กำหนด

๔) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร่วมกับคณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชี้แจงสร้างความเข้าใจในนโยบายและแนวทางการดำเนินงานโครงการ ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

๕) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประสานคณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขับเคลื่อนโครงการ โดยส่งเสริม สนับสนุน หนุนแรงค์ สร้างกระแส และประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการ พร้อมทั้งติดตาม ประเมินผล ความสำเร็จของโครงการ และรายงานผลให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ ตามกรอบระยะเวลา

๖) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จัดกิจกรรมยกย่องประกาศเกียรติคุณบุคคล คณะบุคคล และพื้นที่ ที่มีการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายในทุกระดับ พร้อมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ตามความเหมาะสม

๒.๕.๑๑ การประเมินผลและรายงานผล

การติดตามประเมินผล

ส่วนกลาง

๑) แต่งตั้งอนุกรรมการติดตามและประเมินผล

๒) กำหนดปฏิทินติดตามประเมินผล

๓) ดำเนินการตามปฏิทิน

๔) สรุปผลการติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน ต่อคณะกรรมการอำนวยการโครงการ และศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป (ศปป.)

การรายงานผล

ส่วนภูมิภาค

- ๑) แต่งตั้งอนุกรรมการติดตามและประเมินผลในระดับจังหวัด
- ๒) จัดทำปฏิทินออกติดตามและประเมินผล
- ๓) ดำเนินการตามปฏิทินปฏิบัติการ
- ๔) สรุปผลการติดตามและประเมินผลรายงาน ต่อคณะกรรมการระดับจังหวัดและรายงานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๒.๕.๑๒ บทบาทและหน้าที่ของคณะสงฆ์ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เป็นกระบวนการดำเนินการที่เป็นระบบเปิดที่ให้องค์กรทุก ภาคส่วนในสังคม เข้ามามีส่วนร่วม และเน้นประชาชน หมู่บ้าน วัด โรงเรียน เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยให้ประชาชน และทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องในสังคม มีโอกาสได้เข้าร่วมรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอแนะ ร่วมคิดแนวทาง ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาสังคมในฐานะ หุ่นส่วนของการพัฒนา ซึ่งย่อม ที่จะส่งผลให้การขับเคลื่อนโครงการประสบผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย ในการพัฒนาทุกภาคส่วนของสังคม อย่างยั่งยืน

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” จึงให้ทุกภาคส่วนในสังคม เข้ามามีส่วนร่วม อันเป็นกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐ กับองค์กร ภาคีเครือข่ายอื่นๆ ในสังคม ให้มีโอกาส เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และดำเนินการ ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในฐานะเป็นเจ้าของโครงการร่วมกันและร่วม รับประโยชน์อันเกิดจาก ผลของโครงการนี้ ซึ่งทุกภาคส่วนในประเทศมีบทบาทหน้าที่ต่อการขับเคลื่อน โครงการ ดังนี้

คณะสงฆ์

คณะสงฆ์คือกลไกสำคัญในการเป็นผู้นำการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการ ตั้งแต่ระดับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือมหาเถรสมาคม เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับ ตลอดทั้งพระภิกษุสามเณร ทุกรูป ควรมีบทบาทและหน้าที่ในส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน ดังนี้

๑. ดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานภาคีเครือข่าย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์

๒. ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรและทรัพยากรที่จำเป็นในการขับเคลื่อนงาน ตามมติ มหาเถรสมาคม และระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

๓. ประสาน อำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่ของวัด หรือสถานที่ที่ได้รับการจัดตั้ง เป็นศูนย์ประสานงานการดำเนินโครงการ รวมถึงการอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ ตามสมควร

๔. ประชาสัมพันธ์ ธรรมรงค์ และเชิญชวนพุทธศาสนิกชน ให้เห็นความสำคัญของการ รักษาศีล ๕ ตามรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

๕. ให้คำปรึกษา แนะนำแก่คณะกรรมการโครงการ หรือพิจารณาดำเนินการอื่นๆ ตามสมควร

๒.๕.๑๓ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ขับเคลื่อนดำเนินการในภาพรวมของประเทศ ดังนี้

๑. จัดทำคู่มือและแนวทางการดำเนินโครงการ ออกแบบตัวอย่างเอกสารใบสมัคร แบบรายงานผลการดำเนินงาน ส่งต่อให้หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องใช้ประกอบดำเนินการ

๒. จัดทำคำรับรอง ประชุมชี้แจงเจ้าคณะจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัด จัดให้มี การแถลงข่าวเปิดตัวโครงการนาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิต “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

๓. ขอความร่วมมือให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทุกจังหวัด ประสานความร่วมมือ กับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสวัดทุกวัดในทุกจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการ นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายองค์กร ทางพระพุทธศาสนา บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้ทุกภาคส่วนในจังหวัดร่วม จัดโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนการรักษาศีล ๕

๔. สนับสนุนส่งเสริม และธรรมรงค์ให้มีการจัดกิจกรรม การศึกษาอบรม และการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในเรื่องอันเกี่ยวกับการนาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตและสังคม เพื่อสร้าง ความปรองดองสมานฉันท์ให้กับประชาชนในชาติ อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งให้มีการธรรมรงค์ ประชาสัมพันธ์เชิญชวนประชาชนในทุกพื้นที่ ให้มองเห็นความสำคัญ ประโยชน์ และคุณค่าของโครงการ พร้อมสมัครร่วมทำกิจกรรม “ครอบครัวรักษาศีล ๕” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”

๕. ขอความร่วมมือส่วนราชการระดับกระทรวง กรมในส่วนกลาง รัฐวิสาหกิจ บริษัทเอกชน องค์กรเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา ให้ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการ ร่วมมือจัดโครงการกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนการรักษาศีล ๕

๖. จัดตั้งศูนย์อำนวยการกำกับติดตามประเมินผล

๗. ขอความร่วมมือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ติดตามประเมินผลโครงการในทุก ระดับ และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ

๘. กำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกและประกาศยกย่องครอบครัว และพื้นที่ที่ผ่านเกณฑ์ การดำเนินงานตามโครงการ

๙. กำหนดรูปแบบและจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อใช้ในการรณรงค์ สร้างกระแส เชิญชวนประชาชนเข้าร่วมโครงการ ทางสื่อสารมวลชนและหนังสือพิมพ์

๒.๕.๑๔ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ขับเคลื่อนดำเนินการในภาพรวมของจังหวัด ดังนี้

๑. แต่งตั้งคณะกรรมการในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ตามโครงสร้าง ที่กำหนด

๒. เป็นเลขานุการจัดประชุมคณะกรรมการฯ ระดับจังหวัด เพื่อวางแผนในการสร้าง ความเข้าใจในการขับเคลื่อนโครงการรณรงค์เชิญชวนประชาชนให้เข้าร่วมโครงการ และติดตามความ คืบหน้าในการดำเนินงานของในภาพรวมของจังหวัด

๓. ประสานงานกับคณะกรรมการทุกระดับ เพื่อร่วมมือในการดำเนินงานตามโครงการ ทุกขั้นตอน

๔. จัดประชุมชี้แจงหรือประสานงานให้มีการชี้แจงคณะสงฆ์ หน่วยงาน กลุ่มบุคคล และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัด เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการขับเคลื่อนโครงการกิจกรรม

๕. ขอความอนุเคราะห์ให้หน่วยงาน กลุ่มบุคคล และบุคคลที่ร่วมดำเนินงาน ให้จัดทำ รายงานผลการดำเนินงาน ส่งให้จังหวัดตามขั้นตอนและกรอบระยะเวลา

๖. สนับสนุนส่งเสริม และรณรงค์ให้มีการจัดกิจกรรม การศึกษาอบรม และการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องอันเกี่ยวข้องกับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตและสังคม เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้กับประชาชนในชาติ อย่างต่อเนื่อง

๗. ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการประกาศยกย่อง โดยการมอบใบประกาศเกียรติบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ผู้นำชุมชน สถานศึกษา ส่วนราชการ และหน่วยงานเอกชน ที่มีผลการดำเนินงานผ่าน เกณฑ์

๘. สนับสนุนหน่วยงานอื่นที่มีส่วนร่วมดำเนินการ และให้คอยดูแลช่วยเหลือแก่หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอที่เข้าร่วมโครงการฯ เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างยั่งยืน

๙. ติดตามประเมินผลและรวบรวมผลการดำเนินงานในทุกระดับภายในจังหวัด รายงาน เป็นรายปักษ์ รายเดือน และรายปี ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาทราบ ตามแบบรายงาน

๑๐. ประชาสัมพันธ์รณรงค์เชิญชวนให้ภาคส่วนต่างๆ ในจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ

๑๑. ประสานงานกับสื่อต่างๆ ภายในจังหวัด เช่น ประชาสัมพันธ์จังหวัด สถานีวิทยุกระจายเสียงของจังหวัด วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว เสียงตามสาย หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพื่อทาการ ประชาสัมพันธ์ให้คนในจังหวัดได้รับทราบอย่างกว้างขวาง

๑๒. เผยแพร่ข่าวสารโครงการกิจกรรมสู่สาธารณชน เช่น จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลโครงการทางเว็บไซต์ของจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และเครือข่ายต่างๆ

แนวทางการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา

๑. สถาบันการศึกษาร่วมสนับสนุนการจัดทำข้อมูลสารสนเทศและฐานข้อมูลให้กับหมู่บ้าน ชุมชน หรือหน่วยงานที่ร่วมดำเนินงานโครงการที่ประสานขอความร่วมมือ ให้เป็นระบบ ถูกต้อง เป็นหมวดหมู่

๒. ร่วมรณรงค์ ประชาสัมพันธ์โครงการดังกล่าว ผ่านการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กับกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่แล้ว เช่น กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์หน้าเสาธงหลังเคารพธงชาติทุกวัน เพื่อเชิญชวนนักเรียนให้สมัครเป็นสมาชิกผู้รักชาติ ๕ กิจกรรมอบรมธรรมะโดยพระวิทยากร ในสถานศึกษา กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือกิจกรรมอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

๓. ร่วมสนับสนุนการดำเนินโครงการ ด้วยการเผยแพร่ข้อมูลโครงการผ่านเว็บไซต์ของสถานศึกษา จัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานกิจกรรมโรงเรียนรักชาติ ๕ ในโอกาสต่างๆ ตามความเหมาะสม

๔. เชิญชวนผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาให้เข้าร่วมโครงการ โดยใช้นักเรียน นักศึกษา เป็นสื่อในการรณรงค์เชิญชวน และขยายผลไปยังภาคส่วนต่างๆ

๕. อำนวยความสะดวกให้กับหมู่บ้าน ชุมชน ที่อยู่ในเขตบริการสถานศึกษาที่เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนโครงการ เช่น ออกแบบแผ่นพับ ออกแบบป้ายประชาสัมพันธ์โครงการฯ ตามความประสงค์ของวัด ชุมชน หรือหมู่บ้าน

๖. จัดกิจกรรมเดินรณรงค์ ประชาสัมพันธ์รอบชุมชน หมู่บ้าน เพื่อเผยแพร่โครงการฯ และเชิญชวนประชาชน เข้าร่วมโครงการ

๒.๕.๑๕ แนวทางการมีส่วนร่วมของหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

๑. ส่งเสริม สนับสนุนโครงการ โดยร่วมเป็นคณะกรรมการโครงการ ตามที่ได้รับการประสานจากจังหวัด อำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน และร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดโครงการกิจกรรมเพื่อรณรงค์ สร้างกระแส และอื่นๆ ตามความเหมาะสม

๒. ส่งเสริม สนับสนุนกำลังคน เจ้าหน้าที่ บุคลากร หรืออนุญาตให้เจ้าหน้าที่จัดกลุ่มรวมเป็นหมู่คณะ ไปร่วมเป็นจิตอาสาช่วยวัด ชุมชน หรือหมู่บ้านจัดกิจกรรมรณรงค์

๓. ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของภาครัฐ ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมที่หลากหลายให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม

๔. รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนข้าราชการในสังกัดทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เข้าร่วม ในโครงการอย่างต่อเนื่อง

๕. ในฐานะกระทรวง กรม ขอความร่วมมือให้กำชับส่วนราชการในสังกัดที่อยู่ในส่วนภูมิภาค ให้การสนับสนุนส่งเสริมในทุกกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบ ตามอำนาจหน้าที่ โดยในส่วนภูมิภาคให้ประสานงานติดต่อ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด หรือวัดทุกแห่ง เพื่อสอบถามข้อมูลรายละเอียดโครงการ

๖. สอดแทรกสาระความรู้เกี่ยวกับหลักการของศีล ๕ ในกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงาน ผ่านช่องทางของหน่วยงาน เช่น การประชุมผู้บริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การประชุมสัมมนาของบุคลากรในหน่วยงาน เป็นต้น

๗. ร่วมสนับสนุนในการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์โครงการฯ โดยดำเนินการหรือร่วมกับหน่วยงานเครือข่าย พร้อมทั้งนำไปติดตั้งไว้ในสถานที่ที่เหมาะสม

๘. ร่วมรณรงค์ ประชาสัมพันธ์โครงการดังกล่าวผ่านสื่อต่างๆ ที่อยู่ในอำนาจของกระทรวง กรม และหน่วยงาน เช่น วารสาร รายการวิทยุ รายการทีวี

๒.๕.๑๖ แนวทางการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

๑. ส่งเสริม สนับสนุนโครงการ โดยร่วมเป็นคณะกรรมการโครงการ ตามที่ได้รับการประสานจากจังหวัด อำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน และร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดโครงการกิจกรรมเพื่อรณรงค์ สร้างกระแส และอื่นๆ ตามความเหมาะสม

๒. อนุญาตและเปิดโอกาสให้พนักงาน คนงาน ลูกจ้างในหน่วยงานของตน ได้จัดตั้งกลุ่มหรือรวมเป็น หมู่คณะ ไปร่วมเป็นจิตอาสาช่วยวัด ชุมชน หรือหมู่บ้านจัดกิจกรรมรณรงค์

๓. รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้พนักงานในหน่วยงานได้รับทราบ และเข้าร่วมโครงการ โดยผ่านช่องทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ กิจกรรมฝึกอบรมพนักงาน หรือดำเนินการอื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

๔. จัดกิจกรรมด้านการพัฒนาจิต โดยการนิมนต์พระวิทยากรมาให้อบรมธรรมะในโอกาสสำคัญ

หมู่บ้าน/ชุมชน

๑. ประสานงานกับวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด หรือหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการฯ ประจำหมู่บ้าน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน และรายงานผลการแต่งตั้งให้อำเภอและสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทราบ

๒. จัดประชุมคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน เพื่อกำหนดกิจกรรม และการรณรงค์ เผยแพร่ให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเห็นคุณค่าของการรักษาศีล ๕ และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในชีวิต และสังคม เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้กับประชาชนในชุมชนหมู่บ้าน อย่างต่อเนื่อง โดยประสาน การดำเนินงานกับวัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

๓. เชิญชวนคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม และสนับสนุนการจัดกิจกรรมรณรงค์ของวัด หมู่บ้าน ชุมชน เพื่อให้ดำเนินการไปได้ด้วยความเรียบร้อย เช่น ร่วมสนับสนุนอาหาร น้ำดื่ม และการบริการต่างๆ เป็นต้น

๔. ตรวจสอบติดตามการดำเนินการโครงการฯ ของหมู่บ้านที่รับผิดชอบ โดยใช้รูปแบบที่หมู่บ้านหรือชุมชนร่วมกันกำหนด เช่น ประชาคมหมู่บ้าน เป็นต้น

๕. ให้อำเภอ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือศาลาประชาคมหมู่บ้าน ชุมชน เป็นศูนย์กลางในการประสานงานหรือรับใบสมัครของชาวบ้านที่สมัครเข้าร่วมโครงการ และแจ้งรายงานผลการดำเนินงานรอบ ๑๕ วัน และรอบ ๑ เดือน ให้นายอำเภอ หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทราบ

๖. ประสานงานกับสื่อต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เช่น สถานีวิทยุวิทยุชุมชน หอกระจายข่าว เสียงตามสาย หรือ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพื่อทำการประชาสัมพันธ์โครงการให้คนในหมู่บ้านหรือชุมชนได้รับทราบ อย่างต่อเนื่อง

๗. จัดทำแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์รณรงค์เชิญชวนประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน เข้าร่วมโครงการ ณ บริเวณหน้าวัด หรือหน้าที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน หรือศาลาประชาคมหมู่บ้าน

๘. เผยแพร่โครงการฯ ให้เครือข่าย สถานศึกษา หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หรือผ่านเครือข่ายสื่อมวลชน คนในหมู่บ้านหรือชุมชนได้รับทราบ และเชิญชวนให้ไปเข้าโครงการ

๒.๕ ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

๒.๕.๑ ประวัติความเป็นมา^{๕๕}

ตำบลเหมืองจี้ แต่เดิมนั้นมีผู้สูงอายุเล่าต่อกันมาว่าแต่ก่อนนั้นพื้นที่ตำบลเหมืองจี้มีสภาพเป็นป่าไม้ และมีต้นไม้อชนิดหนึ่งชื่อว่า “ต้นจี้” และต่อมามีเจ้านายฝ่ายเหนืออพยพเดินทางมาตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่บริเวณป่าจี้ พร้อมทั้งชาวบ้านช่วยกันบุกเบิกป่าจี้เป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหากินบริเวณนี้ ประกอบกับไม่มีแม่น้ำลำธารไหลผ่าน จึงได้ช่วยกันขุดคลองขึ้น ซึ่งคนภาคเหนือเรียกว่า “น้ำเหมือง” โดยได้ขุดผ่านป่าจี้เพื่อนำมาใช้ในการเกษตร จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านว่าเหมืองจี้ และใช้เป็นชื่อตำบลมาจนทุกวันนี้

๒.๕.๒ ลักษณะที่ตั้ง/อาณาเขตติดต่อ

ที่ทำการเทศบาลตำบลเหมืองจี้ ตั้งอยู่เลขที่ ๓๔๙ หมู่ที่ ๑๒ บ้านเขตนวัน ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเมืองลำพูน ระยะห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองลำพูน ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร และมีระยะห่างจากตัวจังหวัดลำพูน ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ เขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัด

^{๕๕} สิงห์ทอง ปะมะสอน,เทศบาลตำบลเหมืองจี้[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.muangjee.go.th/>

ทิศใต้	ติดต่อกับ	ลำพูนและเทศบาลตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	เขตองค์การบริหารส่วนตำบลทาขุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนามอำเภอเมือง จังหวัดลำพูนและองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน
ตำบลเหมืองจี้ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบที่ใช้ในการเกษตร และบางส่วนของพื้นที่เป็นภูเขาและป่าไม้จำนวนหมู่บ้าน ๑๔ หมู่บ้าน ได้แก่		
หมู่ที่ ๑ บ้านเหมืองจี้หลวง		หมู่ที่ ๒ บ้านกู่เส้า
หมู่ที่ ๓ บ้านปางชัย		หมู่ที่ ๔ บ้านฝายแป้น
หมู่ที่ ๕ บ้านห้วยส้ม		หมู่ที่ ๖ บ้านป่าตึง
หมู่ที่ ๗ บ้านฝางหมื่น		หมู่ที่ ๘ บ้านเหมืองจี้ใหม่
หมู่ที่ ๙ บ้านหมูเป้ง		หมู่ที่ ๑๐ บ้านป่าตัน
หมู่ที่ ๑๑ บ้านหนองจาง		หมู่ที่ ๑๒ บ้านเซตวัน
หมู่ที่ ๑๓ บ้านป่าตองหลวง		หมู่ที่ ๑๔ บ้านป่าห้า
จำนวนประชากรประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๙,๐๔๒ คน แยกเป็นชาย ๔,๓๔๙ คน หญิง ๔,๖๙๓ คนจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น ๓,๕๒๒ ครัวเรือน		

๒.๕.๓ สภาพภูมิประเทศ

ตำบลเหมืองจี้ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบที่ใช้ในการเกษตร และบางส่วนของพื้นที่เป็นภูเขาและป่าไม้ มีลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปเป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ๓๐ องศาเซลเซียส

๒.๕.๔ การศึกษา

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน ๓ แห่ง ได้แก่

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลเหมืองจี้
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านฝางหมื่น
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกู่เส้า

โรงเรียนในเขตพื้นที่จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่

๑. โรงเรียนชุมชนบ้านเหมืองจี้ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
๒. โรงเรียนวัดตันโศก เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
๓. โรงเรียนวัดกู่เส้า เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖
๔. โรงเรียนบ้านป่าตึงเซตวัน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

๕. โรงเรียนบ้านห้วยส้ม เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน ๑๔ แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

วัด / สำนักสงฆ์ จำนวน ๑๓ แห่ง ได้แก่

๑. วัดเหมืองจี้หลวง	๒. วัดกุเรือง
๓. วัดปงชัย	๔. วัดต้นโชค
๕. วัดดอยกุศล	๖. วัดป่าตึง
๗. วัดดอยแต	๘. วัดเหมืองจี้ใหม่
๙. วัดหมูเป้ง	๑๐. วัดป่าต้นเจริญธรรม
๑๑. วัดป่าตอง	๑๒. วัดหนองจาง
๑๓. วัดเซตวัน	

อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ซึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ร้อยละ ๔๙.๑๓ ของพื้นที่ทั้งหมด หรือประมาณ ๙,๒๙๙ ไร่ ส่วนมาก ปลูกข้าว ปลูกลำไย ปลูกหอมแดง และปลูกกระเทียม การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

- มีทางหลวงแผ่นดินผ่าน คือ ถนนสายอ้อมเมือง - ป่าซาง
- มีทางหลวงจังหวัดผ่าน คือ ถนนสายท่าจักร - แม่ทา
- มีถนนภายในหมู่บ้านเต็มพื้นที่ จำนวน ๑๕๓ สาย

การไฟฟ้า และประปา

มีไฟฟ้าน้ำประปาใช้ทุกครัวเรือน

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารตลอดจนแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีรายละเอียดที่จะศึกษาดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทผู้นำ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทผู้นำผู้วิจัยจึงได้นำเสนอผลการวิจัยต่างๆซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระสมุห์ทรง สณฺญโต (ทองคุ่ม) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของวัดไร่ขิงที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตตำบลไร่ขิงอำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐม” จากการศึกษาพบว่า^{๕๖}

๑. บทบาทของวัดไร่ขิงที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตตำบลไร่ขิงอำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐมพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดไร่ขิงที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตตำบลไร่ขิงอำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของวัดไร่ขิงที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตตำบลไร่ขิงอำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐมทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปรพบว่าเพศอายุรายได้และอาชีพมีผลให้ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดไร่ขิงที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตตำบลไร่ขิงอำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกันจึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ส่วนด้านระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ผลการสัมภาษณ์พบว่า วัดไร่ขิงมีบทบาทในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างมากและมีบทบาทโดยใช้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เข้ามาส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนซึ่งประกอบด้วย๓ด้านด้วยกันด้านการเผยแผ่การพัฒนาจิตใจและด้านการสาธารณสงเคราะห์

พระครูปลัดทะเล มหณฺณโว ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระวินยาธิการตามทัศนะของพระสงฆ์ในเขตพญาไทกรุงเทพมหานคร” จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นพระภิกษุจำนวน ๓๐๙ รูป พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ ๒๙.๑๓ มีอายุอยู่ในช่วง ๒๖ – ๓๕ ร้อยละ ๓๙.๔๘ มีจำนวนพรรษาน้อยกว่า ๕ พรรษา ร้อยละ ๖๔.๗๒ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ ๕๑.๔๖ มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมเอก ร้อยละ ๖๓.๑๑ ไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ร้อยละ ๙๔.๑๗ เป็นพระลูกวัด โดยมีทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของพระวินยาธิการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๖๕) อันดับแรกได้แก่ ด้านกระบวนการทางยุติธรรม (กฎหมาย) ($\bar{X}$ = ๓.๘๑) รองลงมาด้านภาวะผู้นำและด้านการประสานงาน/การมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = ๓.๖๔) และสุดท้ายด้านหน้าที่ ($\bar{X}$ = ๓.๔๙) ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่พระวินยาธิการบางรูปไม่เข้าใจบทบาทตัวเองและไม่มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ตลอดถึงจำนวนในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการยังไม่เพียงพอต่อภาระงานส่วนข้อเสนอแนะในบทบาทคือพระวินยาธิการต้องเข้มแข็งตั้งใจทำงานให้สมกับคำว่าผู้นำมีความรับผิดชอบเอาใจใส่ต่อหน้าที่ได้รับมอบหมายควรเลือกผู้ที่ชอบและรักพร้อมทั้งเต็มใจที่จะเป็นพระวินยา

^{๕๖}พระสมุห์ทรง สณฺญโต (ทองคุ่ม), “บทบาทของวัดไร่ขิงที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖,

ธิการพระวินยาธิการต้องมีจิตสำนึกต่อหน้าที่เสมอ ควรให้ผู้ที่จะเป็นพระวินยาธิการที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เข้าใจบทบาทความเป็นผู้นำที่จะต้องทำและพร้อมที่จะทำงานด้วยความเต็มใจ^{๕๗}

พระเทพรัตนสุธี ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” จากการศึกษาพบว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลหลักที่ใช้ในการบริหารครั้งนั้นคือพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมมาธิปไตยกล่าวคือทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัย เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา ปัจจุบันการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง การ ได้แก่กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนาหรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนามี ๖ ฝ่ายคือ ๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์^{๕๘}

การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๑$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

คณศร เกษอินทร์ ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย : กรณีศึกษาอำเภอกาบเชิงจังหวัดสุรินทร์” จากการศึกษาพบว่า^{๕๙}

๑. กำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอกาบเชิงจังหวัดสุรินทร์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยเห็นด้วยในระดับมากมีเพียงเรื่องการทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติเห็นด้วยในระดับปานกลาง

๒. กำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอกาบเชิงจังหวัดสุรินทร์มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยรวมไม่แตกต่างกันในส่วนรายชื่อในเรื่องบ่อนการพนันและแหล่งอบายมุขมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

๓. กำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอกาบเชิงจังหวัดสุรินทร์ที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาท กำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยรวมไม่แตกต่างกันในส่วนรายชื่อในเรื่อง

^{๕๗} พระครูปลัดทะเล มหณณโว , “บทบาทของพระวินยาธิการตามทัศนะของพระสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓,

^{๕๘} พระเทพรัตนสุธี, “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๕๙} คณศร เกษอินทร์, “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย : กรณีศึกษาอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์” , **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๕๔.

อาชญากรรมมีความแตกต่างกันโดยกำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุ ๔๐-๕๐ ปีมีความคิดเห็นแตกต่างไปจาก กำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุต่ำกว่า ๔๐ ปีและสูงกว่า ๕๐ ปีตามลำดับ

๔. กำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอากบเชิงจังหวัดสุรินทร์ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาท กำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยรวมไม่แตกต่างกันในส่วนรายชื่อในเรื่องบ่อนการพนันแหล่งอบายมุขและการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆมีความแตกต่างกันโดยกำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๔,๐๐๑-๕,๐๐๐ บาทมีความคิดเห็นแตกต่างไปจากกำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๓,๐๐๐-๔,๐๐๐ บาทและน้อยกว่า ๓,๐๐๐ บาทตามลำดับ

๕. กำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอากบเชิงจังหวัดสุรินทร์มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยรวมไม่แตกต่างกันในส่วนรายชื่อในเรื่องบ่อนการพนันแหล่งอบายมุขและเรื่องการทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติมีความแตกต่างกันโดยกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ดำรงตำแหน่ง ๓-๔ ปีมีความคิดเห็นแตกต่างไปจากกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ดำรงตำแหน่ง ๑-๒ ปีและมากกว่า ๔ ปีตามลำดับ

พระใบฎีกาณัฐพร ฐานวุฑโฒ ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม” จากการศึกษาพบว่า^{๖๐}

๑. บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่าพระสงฆ์มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมอยู่ในระดับมากทุกด้านคือ (๑) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม (๒) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป (๓) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ (๔) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่างๆ

๒. ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาตำแหน่งวุฒิการศึกษาสามัญวุฒิการศึกษานักธรรมวุฒิการศึกษาเปรียญและประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันอีกทั้งยังพบว่าพระสงฆ์ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลดังกล่าวแตกต่างกันนั้นมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นสรุปได้ว่า จากการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพบว่าบทบาทของแต่ละบุคคลเป็นการปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่อันเนื่องมาจากสถานภาพของบุคคลเนื่องจากบุคคลมีหลายสถานภาพในคนคนเดียวฉะนั้นบทบาทของบุคคลจึงต้องปฏิบัติไปตามสถานภาพในสถานการณ์ตามสถานภาพนั้นๆ

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้นำผู้วิจัยจึงได้นำเสนอผลการวิจัยต่างๆซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

^{๖๐} พระใบฎีกาณัฐพร ฐานวุฑโฒ, บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม , วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕

พระมหามานะ พุทธรวิโร (นามนนท์) ได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองกี่จังหวัดบุรีรัมย์” จากการศึกษาพบว่า^{๖๑}

๑. ระดับภาวะผู้นำของภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลใน อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยมีค่าเฉลี่ย ๒.๒๙ (= ๒.๒๙, S.D. = ๐.๕๗) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่าภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับน้อยทุกด้านตามลำดับคือด้านวิสัยทัศน์ด้านการบริหารและด้านมนุษยสัมพันธ์

๒. ผลการเปรียบเทียบพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองกี่จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนแตกต่างกันตามอายุ การศึกษาอาชีพและรายได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๓. ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับภาวะผู้นำของภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลใน อำเภอหนองกี่จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ (๑) นายกฯ ขาดวิสัยทัศน์และไม่เข้าใจปัญหาตลอดถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง (๒) นายกฯ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปแสดงความคิดเห็นในแผนพัฒนาประจำปีหรือในการพิจารณางบประมาณพัฒนาพื้นที่ (๓) นายกฯ มีวิสัยทัศน์ในการทำงานแต่ไม่ทำตามวิสัยทัศน์ (๔) นายกฯ ขาดความรู้ความสามารถและขาดประสบการณ์ในการบริหารใช้ความรู้สึกร่วมตัวในการทำงานทำให้ไม่ถูกต้องในบางเรื่อง (๕) การปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชุมชนของนายกฯ ยังน้อยไปทำให้ประชาชนรู้สึกห่างเหินต่อกัน (๖) นายกฯ ไม่มีจิตสาธารณะไม่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน

ข้อเสนอแนะคือด้านวิสัยทัศน์ ๑) นายกฯ ควรศึกษาปัญหาและความต้องการของประชาชนให้เข้าใจเพื่อจะได้แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง ๒) ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ๑) ควรจัดให้มีการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และเพิ่มประสบการณ์ในการบริหารงานให้แก่ผู้บริหาร ๒) ประชาชนอยากให้นายกฯ มีความกระตือรือร้นในการทำงานมากกว่านี้เอาจริงเอาจังกับการทำงานและทำงานเพื่อประชาชนจริงๆ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ๑) ประชาชนอยากให้นายกฯ เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนมากกว่านี้มีการพบปะกับชาวบ้านมากกว่านี้ ๒) ประชาชนอยากให้นายกฯ มีจิตสาธารณะ มีการสนทนาปราศรัยกับประชาชนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน

^{๖๑} พระมหามานะ พุทธรวิโร (นามนนท์), “ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

พระราชวิสุทธิเวที (สายชล จานวุฑฺโฒ) ได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของสมเด็จพระมหาธีราจารย์” จากการศึกษาพบว่า^{๒๒}

๑) ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของสมเด็จพระมหาธีราจารย์ (นิยม จานิสฺสรมหาเถร) พบว่า ในด้านการปกครองเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีราจารย์มีการบริหารจัดการองค์ต้องเริ่มต้นจากการวางระเบียบกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันก่อนเป็นกรณีการออกกฎหมายใช้ ในด้านการศึกษา ได้เป็นผู้นำในการฟื้นฟูสำนักเรียนบาลีขึ้นในวัดเป็นผู้วางแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการสำนักศาสนศึกษาในด้านการศึกษาสงเคราะห์ที่ได้เป็นผู้นำในการจัดตั้งโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์เป็นแห่งแรกขึ้นในวัดชนะสงครามเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนนิศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาของวัดชนะสงครามและเด็กก่อนเกณฑ์ภายในในด้านการเผยแผ่ เป็นผู้พิมพ์หลักธรรมเตือนใจแก่พุทธศาสนิกชนในโอกาสและวาระต่างๆ ในด้านการสาธารณูปการเป็นพระมหาเถรนักพัฒนานักคิดนักออกแบบเสนาสถาภายในวัดจัดหมวดหมู่สังฆาวาสพุทธาวาสอย่างเป็นระบบพัฒนาวัดชนะสงครามให้เป็นศูนย์รวมศรัทธาของผู้แสวงบุญเป็นผู้นำก่อสร้างวัดทิพย์สุคนธารามและพระพุทธเมตตาประชาไทยจังหวัดกาญจนบุรีในด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นผู้นำในการจัดสร้างสถานที่ฝึกอาชีพประชาชนเมตตาอนุเคราะห์ประชาชนในด้านที่อยู่อาศัยและอาชีพ

๒) ภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของสมเด็จพระมหาธีราจารย์ (นิยม จานิสฺสรมหาเถร) พบว่าน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วยหลักโกสัลลธรรม ๓, หลักพรหมวิหาร ๔ อปริหานิยธรรม ๗, หลักอิทธิบาท ๔, ปาปนิกรธรรม ๓ จักขุมวิรุณิสยสัมปันโน, หลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗, สังคหวัตถุ ๔, หลักภavana ๔, หลักพหุสูตร ๕, หลักจักร ๔ มาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้านประกอบด้วย การปกครอง, การศาสนศึกษา, การศึกษาสงเคราะห์, ด้านการเผยแผ่, การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์

๓) ข้อเสนอแนะคณะสงฆ์นำหลักการบริหารของสมเด็จพระมหาธีราจารย์ (นิยม จานิสฺสรมหาเถร) ไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งควรน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้เพื่อพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพตามแนวทางที่สมเด็จพระมหาธีราจารย์ (นิยม จานิสฺสรมหาเถร) ได้นำมาใช้

ธนวัฒน์ คงสระบัว ได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางรักน้อยอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี จาก” การศึกษาพบว่าความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนตำบลบางรักน้อยอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

^{๒๒} พระราชวิสุทธิเวที (สายชล จานวุฑฺโฒ), “ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของสมเด็จพระมหาธีราจารย์ (นิยม จานิสฺสรมหาเถร)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้
ปรีศัญญตาธัมมัญญตาอรรถัญญตามัตตัญญตาอรรถัญญตากาลัญญตาและปุคคัลญญตา^{๖๓}

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธศาสนา
ของผู้นำชุมชนตำบลบางรักน้อยอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า
ประชาชนที่มีเพศที่ต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธศาสนา
ของชุมชนตำบลบางรักน้อยอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน
ที่ตั้งไว้ส่วนประชาชนที่มีอายุสถานภาพทางครอบครัวอาชีพอาชุนวุฒิกการศึกษาและรายได้ที่ต่างกันมี
ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธศาสนาของชุมชนตำบลบางรักน้อย
อำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ
.๐๑ และ .๐๕

ปัญหาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของชุมชนตำบลบางรักน้อยอำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรีพบว่าบางครั้ง
ผู้นำไม่สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดงานบางอย่างมีความสลับซับซ้อนยากต่อการเข้าใจบางครั้ง
มีการใช้อารมณ์ส่วนตัวมารวมกับการทำงานยังมีการติดนินทาบางที่มีการก้าวก่ายการทำงานของคนอื่น
สำหรับผู้เริ่มเข้าทำงานจะมีการปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงานค่อนข้างยากมีการนำของส่วนรวมไปใช้ส่วนตัว
บ้างบางที่การจัดสรรงบประมาณเกินความจำเป็นต่อการบริหารการทำงานบางครั้งไม่ได้วางแผนไว้
ล่วงหน้าจึงการสับสนในขั้นตอนการทำงานบางที่เมื่อเกิดเหตุการณ์คับขันผู้บริหารไม่สามารถแก้ไขปัญหา
เฉพาะหน้าได้ยังตอบสนองความต้องการของชุมชนไม่ทั่วถึงการช่วยเหลือชุมชนบางครั้งยังตอบสนองความ
ต้องการได้ไม่เต็มที่บางครั้งการมอบหมายงานยังไม่ตรงกับความสามารถและบางครั้งบรรยากาศในการ
ทำงานดูตึงเครียดเกินไป

พระมหาสัณทยา ธีรธาริ (ไสยวิจิตร) ได้ศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗
ในการพัฒนาองค์การของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัด
กาฬสินธุ์” จากการศึกษาพบว่าความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริส
ธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองสออำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์ใน
ภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไป
หาน้อยตามลำดับดังนี้ ด้านความเป็นผู้รู้จักตน ด้านความเป็นผู้รู้จักบริษัท ด้านความเป็นผู้รู้จักกาล
ด้านความเป็นผู้รู้จักประมาณ ด้านความเป็นผู้รู้จักเหตุ และด้านความเป็นผู้รู้จักผล ยกเว้นด้านความเป็น
ผู้รู้จักบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง^{๖๔}

^{๖๓} ธนวิสัน คงสระบัว, “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักพุทธศาสนาของผู้นำชุมชนตาม ความคิดเห็นของ
ประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางรักน้อย อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**
, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๖๔} พระมหาสัณทยา ธีรธาริ (ไสย วิจิตร), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การของ
นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองสออำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าประชาชนที่มีเพศอายุการศึกษาและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองสออำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ส่วนประชาชนที่มีรายได้และสถานภาพสมรสต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองสออำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภทฺทปญฺโญ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” จากการศึกษาพบว่า ๑. ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมทั้ง ๗ ด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๑ และเมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดพบว่าด้านการศึกษาอบรมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ รองลงมาคือด้านศาสนบุคคลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ ด้านคุณลักษณะของความเป็นผู้นำมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๔ และด้านปัจจัยการบริหารงานของเจ้าอาวาสมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๘ ด้านศาสนวัตถุมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗ ด้านศาสนพิธีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๖ และด้านการบริหารงานบุคคลค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ ตามลำดับ^{๒๕}

๒. ในด้านภาวะผู้นำเมื่อจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลโดยรวมพระภิกษุที่มีอายุพรรษาการศึกษาทางโลกและการศึกษาทางบาลีที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้สำหรับพระภิกษุที่มีการศึกษาทางธรรมและตำแหน่งที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสแตกต่างกันซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นในการศึกษาเรื่องบทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนผู้วิจัยจะได้นำมากล่าวพอสังเขปดังนี้

บวรวิเศษ สุนทร ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองจังหวัดหนองคายโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากจำนวน ๕ ด้านและอยู่ในระดับปานกลางจำนวน ๑ ด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้

^{๒๕} พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภทฺทปญฺโญ), “ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

ด้านหลักความรับผิดชอบด้านหลักนิติธรรมด้านหลักคุณธรรมด้านหลักความคุ้มค่าด้านหลักการมีส่วนร่วม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านหลักความโปร่งใส

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ใน องค์การบริหารส่วนตำบลจำแนกตามเพศโดยรวมไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักคุณธรรมและด้านหลักความโปร่งใสมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยที่ประชาชนที่เป็นเพศหญิงมีความคิดเห็นในระดับที่มากกว่าประชาชนที่เป็นเพศชายส่วนด้านหลักนิติธรรมด้านหลักการมีส่วนร่วมด้านหลักความรับผิดชอบและด้านหลักความคุ้มค่าไม่มีความแตกต่างกัน

๓. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ใน องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองจังหวัดหนองคายจำแนกตามอายุโดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ ในองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองจังหวัดหนองคายจำแนกตามการศึกษาโดยรวมและจำแนก เป็นรายด้านพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕. ข้อเสนอแนะของประชาชนเกี่ยวกับการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์การบริหาร ส่วนตำบลในอำเภอเมืองจังหวัดหนองคายมีดังต่อไปนี้ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของประชาชนควรให้ประชาชนเข้าไปตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่าง สะดวกควรมีกิจกรรมหรือโครงการให้ประชาชนได้ร่วมความคิดเห็นร่วมแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการสำรวจความคิดเห็นขอประชาชนเพื่อนำไปเป็นข้อมูลสำคัญต่อการ กำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนผู้มีอำนาจในการตรวจสอบต้องดำเนินการด้วยความจริงจึงผู้บริหารควร ดำเนินงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลอย่างเต็มที่ที่ต้องดำเนินงานตามความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ เป็นสำคัญ และผู้บริหารต้องบริหารโดยยึดหลักความเป็นธรรมกับประชาชนทุกคนผู้บริหารควรบริหาร อย่างมีภาวะผู้นำอย่างสมบูรณ์^{๖๖}

วนิดา สมิตานนท์ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารการพัฒนาด้านการ ให้บริการแก่ประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี มีประสิทธิภาพในการบริหารการพัฒนาด้านการให้บริการแก่ประชาชนในระดับปานกลางสำหรับ ข้อเสนอแนะเช่น ๑) ด้านการบริการบุคลากรควรคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถรวมทั้ง มีจิตสำนึกในการให้บริการ ๒) ด้านการบริหารงบประมาณควรวางแผนด้านงบประมาณเกี่ยวกับการ

^{๖๖} บวรวิเศษ สุนทร, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์การบริหารส่วน ตำบลในอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคาม), ๒๕๕๐,

ให้บริการแก่ประชาชนโดยจัดทำเป็นแผนระยะยาวและ ๓) ด้านการบริหารงานทั่วไปควรกำหนดนโยบายด้านการบริหารงานภายในที่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน^{๖๗}

วันเพ็ญ วงศ์คำจันทร์ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลอำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร” ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลอำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชรอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางมีเพียงด้านเดียวที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากได้แก่จริยธรรมทางสังคมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรองลงมาคือจริยธรรมทางด้านหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือจริยธรรมทางวาจาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง^{๖๘}

วชิราภรณ์ นนทรี ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลของตนเอง : ศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดเชียงราย” ผลวิจัยพบว่าระดับความคิดเห็นของปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลของตนเองอยู่ในระดับปานกลางคือด้านการพัฒนาองค์กรด้านการใช้จ่ายงบประมาณและด้านการมีส่วนร่วมโดยควรเพิ่มบุคลากรปรับปรุงโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เพียงพอเหมาะสมกับบทบาทภารกิจเพิ่มงบประมาณแก้ไขระเบียบปฏิบัติต่างๆให้ง่ายต่อการปฏิบัติพัฒนาบุคลากรจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่พนักงานผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีความรอบรู้ทันเหตุการณ์สร้างขวัญและกำลังใจควรมีผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินและบัญชีโดยตรงในองค์การบริหารส่วนตำบลเจ้าหน้าที่ผู้บริหารควรศึกษาระเบียบกฎหมายให้เข้าใจและควรเพิ่มความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาท้องถิ่นแก่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชน^{๖๙}

สามารถ ไชยพันธุ์ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่านสมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยมากในการที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเกือบทุกด้านยกเว้น

^{๖๗} วรณิดา สมิตานนท์, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารการพัฒนาด้านการให้บริการแก่ประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), ๒๕๕๙,

^{๖๘} วันเพ็ญ วงศ์คำจันทร์, “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขององค์การบริหารส่วนตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลอำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร”, **สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐,

^{๖๙} วชิราภรณ์ นนทรี, “ความคิดเห็นของปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลของตนเอง : ศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดเชียงราย”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๕๖,

ด้านการควบคุมติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาที่สมาชิกเห็นด้วยน้อยความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่านพบว่าประธานองค์การบริหารส่วนตำบลปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเลขานุการและกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้านองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้แตกต่างกันมีความพร้อมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕^{๗๐}

มัทติกา หมื่นสา ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของข้าราชการในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณลาดกระบังเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลเมื่อเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” ผลการวิจัยพบว่าข้าราชการในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณลาดกระบังส่วนใหญ่เห็นด้วยกับวิธีการสรรหาส่วนการได้มาซึ่งพนักงานเห็นด้วยเมื่อมีการสอบคัดเลือกทั้งนี้ควรใช้การฝึกอบรมสัมมนาและเปิดโอกาสให้บุคลากรมีโอกาสศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นผู้บังคับบัญชาควรมีความเป็นธรรมในการประเมินบุคลากรภายในหน่วยงานโดยจ่ายค่าตอบแทนในรูปของค่าจ้างและเงินเดือนให้แก่บุคลากรตามกลไกการประเมินคือตามความรู้ความสามารถรวมถึงประสบการณ์ในการทำงานในส่วนการประเมินผู้บริหารควรให้คณะกรรมการซึ่งแต่งตั้งโดยสภามหาวิทยาลัยเป็นผู้ประเมินและเห็นด้วยที่หัวหน้าหรือผู้บริหารเป็นผู้ประเมินพนักงานทั้งนี้ควรมีการจัดสวัสดิการการเบิกค่ารักษาพยาบาลรวมถึงการเบิกค่าเล่าเรียนบุตรโดยกำหนดเงื่อนไขการทำงานในรูปสัญญาจ้างถาวรในการถ่ายโอนเข้าสู่ระบบใหม่ยังคงสภาพเป็นข้าราชการและได้รับอัตราเงินเดือนรวมถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆที่ได้รับไม่น้อยกว่าอัตราเดิม^{๗๑}

พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำภาษีเจริญกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำภาษีเจริญกรุงเทพมหานครทั้ง๖ด้านคือด้านการปกครองด้านการศาสนศึกษาด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก๔ด้านคือการปกครองการศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับมากที่สุด๒ด้านคือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการสาธารณูปการ

การเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารวัดปากน้ำภาษีเจริญกรุงเทพมหานครโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่สถานภาพอายุจำนวนปีที่บวชวุฒิการศึกษาสามัญวุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางบาลีพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันได้

^{๗๐} สามารถ ไชยพันธุ์, “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์), ๒๕๔๕,

^{๗๑} มัทติกา หมื่นสา, “ความคิดเห็นของข้าราชการในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณลาดกระบังเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลเมื่อเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. (สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณลาดกระบัง), ๒๕๔๕,

แก่สถานภาพอายุจำนวนปีที่บวชวุฒิการศึกษาสามัญวุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางบาลี โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๗๒}

สรุปได้ว่า ประชาชนต้องการมีกิจกรรมหรือโครงการเพื่อที่จะได้ร่วมกันคิดร่วมกันแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนควรมีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำไปเป็นข้อมูลสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนผู้มีอำนาจในการตรวจสอบต้องดำเนินการด้วยความจริงใจแก่ไขระเบียบปฏิบัติต่างๆ ให้ง่ายต่อการปฏิบัติพัฒนาบุคลากรจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่พนักงานผู้บริหารและสมาชิกองค์กรให้มีความรอบรู้ทันเหตุการณ์สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่คนทำงาน

๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศีล ๕

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศีล ๕ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอผลการวิจัยต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พุทธทาสภิกขุ^{๗๓} กล่าวว่าศีลธรรมกลับมาเมื่อโลกสงบเย็นปรมิทธธรรมกลับมาเพื่อโอกาส ไสวถ้าศีลธรรมไม่กลับมาโลกาจะวินาศถ้าปรมิทธธรรมไม่กลับมาโลกาจะมีตมนตนั้นทุกคนต้องช่วยกันทำ ให้กลับมาในฐานะเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับโลกธรรมคือหน้าที่ที่ถูกต้องแก่ความรอดรอดชีวิตด้วยขอให้ธรรม เป็นที่พึ่งเป็นสรณะพระพุทเจ้าท่านสอนอย่างนี้มีธรรมมะเป็นสรณะมีตนเองเป็นที่พึ่งมีตนเองเป็นสรณะ ต้องทำด้วยตนเองจะให้อื่นมาทำแทนไม่ได้มีบอกให้ทราบว่าจะไม่เคยพบที่ไหนในพระไตรปิฎก ที่พระพุทเจ้าสอนให้พึ่งพระพุทเจ้าพระธรรมพระสงฆ์นี้ไม่เคยมีหรือมีแต่การสอนให้พึ่งตนเองให้พึ่งธรรม มะคือจงปฏิบัติตามหลักพระพุทเจ้าพระธรรมพระสงฆ์เป็นการปฏิบัติธรรมมะก็กลายเป็นการพึ่งตนเองขึ้นมา ถ้าพระพุทเจ้าช่วยเป็นไสยศาสตร์ขึ้นมาอีกนั้นแหละส่วนภายนอกมาช่วยก็กลายเป็นไสยศาสตร์พึ่งตนเอง ช่วยตนเองจึงจะเป็นพุทธศาสน์

สุรศักดิ์ ม่วงทอง^{๗๔} ได้ศึกษาวิจัยเชิงวิเคราะห์การปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนไทยในหลักธรรม ว่าด้วยบุญกิริยาวัตถุ ๓ ได้แก่การทำงานรักษาศีลและการเจริญภาวนาได้เปรียบเทียบระหว่างผู้มีอาชีพ เกษตรกรรมและผู้เป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่กำลังเปลี่ยนไปสู่สภาพสังคมอุตสาหกรรม ใหม่คือ อำเภอดงหลวงจังหวัดปทุมธานีผลการวิจัยในหัวข้อการเจริญภาวนาซึ่งได้แก่ทั้งสวดมนต์ไหว้ พระและการทำสมาธิพบว่าเกษตรกรและลูกจ้างโรงงานส่วนใหญ่ ๗๐% และ ๘๐% ไม่เคยสวดมนต์ไหว้

^{๗๒} พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนตวิโร, “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒,

^{๗๓} พุทธทาสภิกขุ, ธรรมะบันทึกรำลึก ๑๐๐ ปีพุทธทาส, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เอ็ดมันเพรสโปรดักส์, ๒๕๔๙), หน้า ๘.

^{๗๔} สุรศักดิ์ ม่วงทอง, “พระพุทเจ้าธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓,

พระก่อนนอนมีเพียง ๓๐% และ ๔๐% ที่สวดเป็นบางครั้งมีความเห็นของเกษตรกรและลูกจ้างในโรงงาน ๕๖% และ ๖๖% ที่เห็นว่าการทำสมาธิมีประโยชน์เพื่อกำจัดกิเลสแต่ในการทำสมาธินั้นทั้งเกษตรกรและลูกจ้าง ๙๐% และ ๙๘% ไม่เคยทำสมาธิเลยรูปแบบการใช้เวลาวางจากการทำงานหนักมักใช้ไปในกิจกรรมทางการบันเทิงการท่องเที่ยวมากกว่าเข้าสู่กิจกรรมทางศาสนาซึ่งมีทัศนคติว่ายุ่งยากจึงไม่เข้าไปร่วมพัฒนาวัดหรือให้ความสนใจในการสวดมนต์ไหว้พระทำสมาธิเกิดความห่างเหินและมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาในด้านต่างๆน้อยลง

สมหวัง สาวิลี^{๗๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพุทธจริยธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่นเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาจากเอกสารข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาตำราเอกสารที่เกี่ยวข้องผลการศึกษาแสดงว่า พระพุทธศาสนานั้นมีหลักจริยธรรมอยู่ ๓ ระดับคือระดับต้นสำหรับความสงบสุขในสังคมระดับกลางเป็นการฝึกตนเองให้มีคุณธรรมมากยิ่งขึ้นส่วนอันตบสูงนั้นคือจริยธรรมที่นำไปสู่ความหลุดพ้นหรือเข้าถึงความเป็นอริยบุคคลพนักงานเทศบาลนั้นแบ่งออกเป็น ๓ ระดับเช่นกันคือระดับผู้บริหารระดับผู้นำและระดับปฏิบัติงานแต่ละระดับของผู้ปฏิบัติงานกับคุณธรรมนั้นมีความแตกต่างกันการนำพุทธจริยธรรมมาปรับใช้กับพนักงานเทศบาลเพราะองค์กรเทศบาลเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนให้พนักงานปฏิบัติหน้าที่ตามหลักพุทธจริยธรรมจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชน

ราศี ทองสวัสดิ์^{๗๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การอบรมศีลธรรมและพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมตอนต้นในทัศนคติของครู ” การวิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์จากอาจารย์ใหญ่ ๘ ท่านและครูสอนวิชาศีลธรรมและพระพุทธศาสนาให้นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ อีก ๗ ท่านรวม ๑๕ ท่านเพื่อต้องการทราบว่าทัศนคติของครูต่อการอบรมผลที่ได้รับคือการอบรมศีลธรรมและพระพุทธศาสนาควรเริ่มจากเด็กเล็กเพราะเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีศีลธรรมจริยธรรมที่ดีและควรเลือกวิธีอบรมธรรมให้เหมาะสมกับวัยเด็กเพื่อให้เด็กสามารถเข้าใจประพฤติและปฏิบัติตามได้

อชิฐฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล^{๗๗} ได้ศึกษาปัญหาพิเศษเรื่อง “ การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวงกรุงเทพมหานคร ” ผลการศึกษาพบว่าในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรักษาศีลข้อ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ศีลข้อ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์ศีลข้อ ๓ เว้นจากการประพฤติผิดในกามและศีลข้อ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัยในระดับมากที่สุดส่วนการรักษาศีลข้อ ๔ เว้นจากการพูดปดอยู่ในระดับมากโดยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่เพศและระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลห้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ นอกนั้นคืออายุสถานภาพสมรสอาชีพรายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลห้า

^{๗๕} สมหวัง สาวิลี, “พุทธจริยธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานส่วนท้องถิ่นเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (หลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙,

^{๗๖} ราศี ทองสวัสดิ์, “การอบรมศีลธรรมและพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมต้นในทัศนคติของครู”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (หลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓,

^{๗๗} อชิฐฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล, “การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวงกรุงเทพมหานคร” ปัญหาพิเศษ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๘,

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล^{๗๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทยโดยคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างจากมหาวิทยาลัยกระทรวงศึกษาธิการสื่อมวลชนและอื่นๆจำนวน ๒๗๙ คนโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากผู้ที่มีคุณสมบัติเฉพาะคือมีความรู้ระดับปริญญาตรีขึ้นไปและมีความสนใจในปัญหาสังคมหรือมีความเชี่ยวชาญทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แล้วใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความสำคัญและความสัมพันธ์ของค่านิยมและวิเคราะห์ความเห็นเกี่ยวกับการสอนจริยธรรมให้แก่เยาวชนด้วยค่าความถี่และร้อยละ

พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ^{๗๙} ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบันศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ผลการวิจัยพบว่าการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์มีความสำคัญเพราะเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความสงบสุขป้องกันการเบียดเบียนชีวิตและความหวาดระแวงระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับสัตว์และในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจหลักศีลข้อนี้ถูกต้องแต่ไม่สามารถจะปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้เพราะความจำเป็นในการดำรงชีวิตและเชื่อว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาปมีผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้าผู้ที่ปฏิบัติที่ขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในการรักษาศีลจะเข้าใจว่าการรักษาศีลยากเกินไปจึงไม่รักษาศีล

พระสุวัฒน์ มหังสา^{๘๐} ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยได้ศึกษากับกลุ่มประชากรโดยได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๔๘๑ คนผลการวิจัยทำให้ทราบว่าทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธมีความแตกต่างกัน ตามเพศอายุอาชีพระดับการศึกษารายได้จำนวนครั้งที่ไปวัด / เดือนจำนวนครั้งที่ทำบุญ / เดือน จำนวนที่ฟังเทศน์ / เดือนและจำนวนครั้งที่ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา / เดือนทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของประชากรขึ้นอยู่กับจำนวนครั้งที่ทำบุญ / เดือนจำนวนครั้งที่ไปวัด / เดือนจำนวนครั้งที่ฟังเทศน์ / เดือนระดับการศึกษาและตำแหน่งหน้าที่ในชุมชนและอาชีพรวมทั้งความสัมพันธ์กลมกลืนกัน

วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน^{๘๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร” ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร มีพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศ ตำแหน่ง อายุ เคยบวช เป็นภิกษุ สามเณร หรือบวชชีพราหมณ์ถือศีลอุโบสถในพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

^{๗๘} ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, “การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย”, ผลงานวิจัย (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๐,

^{๗๙} พระมหาพิชิต ชัยยมพาลไพ, “การศึกษาทัศนคติเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๒,

^{๘๐} พระสุวัฒน์ มหังสา, ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๒,

^{๘๑} วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน, “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

อมร อำไพรุ่งเรือง^{๘๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยส่วนบุคคลของพุทธศาสนิกชน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในช่วงอายุระหว่าง ๒๑ – ๒๕ ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพโสด เป็นพนักงานบริษัท อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมานานมากกว่า ๕ ปี เขตที่อยู่อาศัยกระจายทั่วกรุงเทพมหานคร และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรร และ อพาร์ทเมนต์ ทุกปัจจัยไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัย เขตที่อาศัย และลักษณะสภาพแวดล้อมที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร มีผลต่อระดับทัศนคติที่มีต่อศิลป ๕ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

นันทนา อังสุรังสี^{๘๓} ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่านิยมและการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศิลป์ของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่ในและนอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านในอำเภอโคกพระ จังหวัดนครสวรรค์” เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ จากการวิจัยภาคเอกสารสรุปผลการวิจัยว่าพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปเป็นองค์แห่งความประพฤติเบื้องต้นของการบรรลุมรรคทางพระพุทธศาสนาและกล่าวถึงปฐมเหตุแห่งการปรากฏของเบญจศิลป์สืบเนื่องมาจากความละโมภและเห็นแก่ตัวของมนุษย์ซึ่งแสดงให้เห็นการเบียดเบียนผู้อื่นนอกจากนี้ได้แสดงคุณและโทษของการปฏิบัติเบญจศิลป์และละเมิดต่อเบญจศิลป์ทั้งชีวิตนี้และชีวิตหน้าส่วนอรรถกถาได้อธิบายเพิ่มเติมพร้อมทั้งแจกแจงรายละเอียดต่างๆเช่น อธิบายความหมายของคำว่าศิลปคือความสงบและแสดงประเภทและลักษณะของการรักษาศิลป นอกจากนั้นกล่าวถึงองค์ประกอบหลักเกณฑ์การพิจารณาโทษและประมวลวิธีการต่างๆที่นับว่าเป็นความพยายามในการละเมิดต่อเบญจศิลป์จากการวิจัยภาคสนามพบว่า “ประชากรส่วนใหญ่ใน ๓ พื้นที่ยังคงมีค่านิยมและปฏิบัติต่อเบญจศิลป์สอดคล้องตามหลักทฤษฎี คือมีความเห็นว่าเป็นเบญจศิลป์มีความสำคัญมากและบัญญัติไว้ให้ทุกคนปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคมและเห็นว่าการถือศิลนำไปสู่สุคติพร้อมด้วยทรัพย์และถึงความทุกข์ได้ทั้งยังเห็นว่าเบญจศิลป์ไม่ขัดกับสภาพสังคมปัจจุบันการประกอบอาชีพและการพัฒนาความเจริญของชาติแต่ยังมีประชากรบางส่วนในพื้นที่ ที่ทำการวิจัยมีค่านิยมและการปฏิบัติต่อเบญจศิลป์เบี่ยงเบนและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัย ๓ ประการคืออาชีพ, ความเจริญทางวัตถุ, ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเขตเมืองดังนั้นหมู่บ้านชนบทจะยังคงรักษาค่านิยมและการปฏิบัติต่อเบญจศิลป์ได้ถูกต้องมากกว่าหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองซึ่งมีความใกล้ชิดกับเขตเมืองมากกว่า”

^{๘๒} ออมร อำไพรุ่งเรือง, “การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการล่วงละเมิดศิลป ๕ ของพุทธศาสนิกชน กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔,

^{๘๓} นันทนา อังสุรังสี, “การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่านิยมและการปฏิบัติเกี่ยวกับเบญจศิลป์ของชาวพุทธในสังคมเมืองและชนบทที่อยู่ในนอกโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านในอำเภอโคกพระ จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๓๓.

พระมหาสารวย ญาณสวโร (พินดอน)^{๔๔} ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย” ได้สรุปผลการวิจัยออกเป็น ๔ ประเด็น ดังนี้คือ

๑. ความหมายของสุราเมรัยและของเมาคือของเมาทุกชนิดหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ทุกชนิดหมายถึงสิ่งเสพติดนั่นเองที่มีปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

๒. แรงจูงใจให้เกิดการเสพของเมาเกิดขึ้นจากสาเหตุสำคัญ๒ประการคือ

ก) องค์ประกอบภายในคือตัวเราเองมีอำนาจกิเลสคือโลภโกรธและหลงโดยมีความพอใจชอบใจเป็นพื้นฐานมีวิชามูลเหตุแห่งปัญหาทั้งสี่อันเป็นปัจจัยภายใน

ข) องค์ประกอบภายนอกคือสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เกิดขึ้นเช่นค่านิยมของสังคมสื่ออันเป็นสิ่งยั่วชวนหรือจูงใจให้อยากมีอยากเป็นเรียกว่าตัณหาเป็นปัจจัยภายนอก

๓. ปัญหาและผลกระทบที่มีต่อสังคมไทยปัญหาที่มีผลกระทบมากที่สุดในปัจจุบันก็คือปัญหาเรื่องสิ่งเสพติดในสังคมไทยพระพุทธศาสนาสอนว่าสุราเมรัยและของเมานั้นเป็นสิ่งต้องห้ามโดยเห็นโทษว่าสุราเมรัยเป็นพิษร้ายแก่สังคมทั้งทางสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ผลกระทบที่มีต่อสังคมไทยแบ่งออกเป็น๒ประเด็นคือ

๑) ด้านตัวเอง

ก. สติปัญญาเสื่อมถอยทำให้เสียสุขภาพกายและจิตเสียทรัพย์เกิดโรคและเสียชื่อเสียงที่สำคัญที่สุดทำให้หมดความละเอียดความเกรงกลัวต่อการกระทำความชั่วทั้งปวง

ข. ผู้เสพของเมาเป็นนิตยเมื่อดายไปย่อมมีนรกภูมิเปรตภูมิและเดรัจฉานภูมิเป็นที่หวังได้โทษอย่างเบาที่สุดแม้เมื่อได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกก็กลายเป็นคนบ้า

๒) ด้านทางสังคมนั้นเกิดขึ้นเป็นผลกระทบทางสังคมคือเป็นโลกวิฆชะชาวลอกติเตียนเพราะผู้เสพของเมาย่อมกระทำความทุกอย่างได้โดยไม่รู้สีกตัว

๔. พุทธวิธีการแก้ไขปัญหตามหลักพุทธธรรมคือแก้ไขปัญหส่วนภายในคือปรับทิโยนิโส – มนสิการแก้ที่กิเลส๓กองความพอใจชอบใจเป็นพื้นฐานมีวิชามูลเหตุแห่งปัญหาทั้งสี่แล้วสร้างภูมิคุ้มกันจิตด้วยอุบายสงบใจและอุบายเรื่องปัญญาแก้ที่สิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่แวดล้อมตัวเราอยู่โดยมีเราเป็นศูนย์กลางมีกัลยาณมิตรเป็นเครื่องนำทางและเป็นเครื่องชี้หนทางสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้

ดังนั้นผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบันจึงทำให้ทราบวัตถุประสงค์ศีลข้อนี้ว่าความไม่ประมาทคือการไม่อยู่ปราศจากสติบรรดาคุณธรรมทั้งหลายมีความไม่ประมาทเป็นมูลเรียกว่าเป็นยอดของกุศลธรรมทั้งหลายฉะนั้นความไม่ประมาทจึงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีทางสังคมและเศรษฐกิจตามหลักพุทธธรรมที่ว่าละชั่วทางกายวาจาและใจตลอดถึงละความเห็นผิดแล้วปฏิบัติดีทางกายวาจาและใจตลอดถึงทำความเห็นให้ถูกเพราะบรรดาคุณความดีทั้งหลายย่อมเกิดขึ้นเพราะมีความไม่ประมาทเป็นมูล

^{๔๔} พระมหาสารวย ญาณสวโร (พินดอน), “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๒,

พระมหาเถรียงศักดิ์ กิตติขโย (ไชยสมศรี)^{๔๕} ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อการกระบวนกรควบคุมทางสังคม” จากการวิจัยเชิงวิเคราะห์แบบพรรณนาผล การศึกษาวิจัยพบว่าหลักคำสอนศีล ๕ เป็นหลักคุณธรรมเชิงห้ามปรามอันเป็นเครื่องมือที่เกื้อกูลให้ผู้ปฏิบัติ ตามสามารถเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตที่พึงตามกระบวนกรควบคุมทางสังคมทั้งหมดล้วนมีจุดมุ่งหมายให้ สมาชิกของสังคมยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานต่างๆของสังคมเช่นกฎหมายระเบียบข้อบังคับและ จาริตประเพณีหลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อการกระบวนกรควบคุมปรากฏออกมาโดยการใช้มาตรการต่างๆ ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลกรใช้มาตรการควบคุมทางสังคมดังกล่าวมุ่งก่อให้เกิดการควบคุมบุคคลสอง ประเภทคือ (๑) การควบคุมภายในซึ่งหมายถึงการปลูกฝังคุณธรรมในตัวบุคคลให้มีhiriโอตตปะหรือมโน ธรรมต้องการทำความดีละเว้นการทำชั่วด้วยความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีของตนเองซึ่งเป็นหลักของความจริง และ (๒) การควบคุมภายนอกซึ่งย้าการให้รางวัลลงใจให้คนทำความดีและการลงโทษเพื่อชู่ให้บุคคลละเว้น การทำความผิดตามหลักเกณฑ์ความถูกต้องและเป็นธรรมก่อให้เกิดความมีระเบียบวินัยในสังคม

สรุปได้ว่า ศีล ๕ คือสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติของดเว้นจากบาปทั้งหลายทั้งปวงสำรวม อดทนอดกลั้นต่อ โลภะ โทสะ โมหะ ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกายหรือด้วยวาจาเพื่อให้เกิดความปกติ เรียบร้อยสงบสุขในสังคมระงับความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่นเป็นข้อฝึกข้อปฏิบัติเบื้องต้นใน ชีวิตประจำวันสำหรับฆราวาสเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามสงบและเป็น ฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป

^{๔๕} พระมหาเถรียงศักดิ์ กิตติขโย (ไชยสมศรี), “ศึกษาวิเคราะห์หลักศีล ๕ ที่มีผลกระทบต่อการกระบวนกรควบคุม ทางสังคม, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.